

جمهوری اسلامی ایران
شورای عالی سالمندان کشور

سند راهبردی و برنامه عملیاتی تحقق محیط دوستدار سالمند در ایران

۱۴۰۲

امام علی (علیه السلام): وقار پیری، روشنائی و زیور است.

سند راهبردی و برنامه عملیاتی تحقق محیط دوستدار سالمند در ایران

دستگاه های عضو شورای ملی سالمندان کشور:

سازمان برنامه و بودجه، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت ورزش و جوانان، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت امور اقتصاد و دارایی، سازمان بهزیستی کشور، سازمان تأمین اجتماعی، سازمان تامین اجتماعی نیروهای مسلح، سازمان بازنشستگی کشور، کمیته امداد امام خمینی(ره)، صدا و سیما جمهوری

اسلامی ایران، متخصصین دانشگاهی

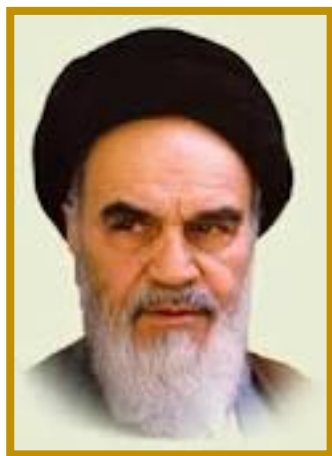

بِسِّ مَنْ مَن لَّمْ يُوقِّرْ كَبِيرَنَا وَيَرْحَمْ صَغِيرَنَا

از ما نیست کسی که به بزرگسالان ما حرمت نهد و با خردسالانمان مهربان نباشد.

امام صادق (ع) - الکافی

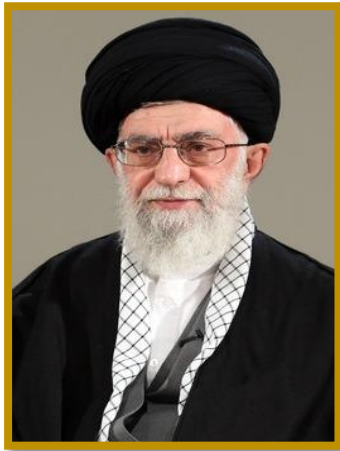

از بیانات امام خمینی (ره):

بر فرزند واجب است حقوق واجبه والدین را رعایت نماید و با اخلاق اسلامی با آنها برخورد کند.

(بخش استفتائات صحیفه نور)

بند ۷ سیاست‌های کلی جمعیت، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری:

با عنایت به اهمیت مقوله جمعیت در اقتدار ملی ... (نیاز است) فرهنگ سازی برای احترام و تکریم سالمندان و ایجاد شرایط لازم برای تأمین سلامت و نگهداری آنان در خانواده و پیش بینی ساز و کار لازم برای بهره مندی از تجارب و توانمندی‌های سالمندان در عرصه‌های مناسب (انجام شود).

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۹.....	مقدمه
۱۱.....	پیشگفتار
۱۳.....	بخش اول: اصول، شاخص ها و ضوابط فرآیند برنامه راهبردی شهر دوستدار سالمند در ایران
۱۵.....	ضرورت و نیاز
۱۵.....	فوائد و مزایا برای ذینفعان و کشور
۱۶.....	تعاریف و مفاهیم
۱۷.....	ابعاد مختلف شهر دوستدار سالمند
۱۸.....	چشم انداز آتی شهرهای ایران به عنوان شهر دوستدار سالمند
۱۸.....	اهداف پیش بینی شده محیط دوستدار سالمند در ایران
۱۹.....	فرآیند برنامه ریزی شهر دوستدار سالمند
۲۱.....	بخش دوم: برگزاری کارگاه های نحوه تهیه سند راهبردی شهر دوستدار سالمند در شهرهای ایران
۲۳.....	الف) آشنایی با اصول و معیارهای شهر دوستدار سالمند
۲۳.....	ب) تشریح الگوی سند راهبردی شهر دوستدار سالمند و تعریف پروژه های عملیاتی
۳۷.....	بخش سوم: شاخص های برنامه ریزی شهر دوستدار سالمند در ایران
۳۹.....	شاخص های مرتبط با ابعاد شهر دوستدار سالمند و سازمان های متولی

مقدمه:

امروزه مفاهیمی چون عدالت محوری، توسعه همه جانبه، برابری فرصت‌ها و برخورداری از جامعه سالم، رایج‌ترین مفاهیمی هستند که در مبانی علوم اجتماعی و ادبیات رسانه ای به گونه‌ای چشمگیر با آن‌ها مواجهیم. بدون شک زندگی در یک جامعه سالم که عاری از تنش‌ها و آسیب‌های اجتماعی است مستلزم توجه وافر به عموم اقشار مردم و مطالبات اجتماعی آن‌ها است. در این میان گروه‌های آسیب پذیر همچون سالمندان از اولویت خاصی برخوردارند. چرا که تحقق خواسته‌ها و حقوق آنان در سطح جامعه منوط به درک شرایط خاص آنان از لحاظ جسمانی، روانی و اجتماعی است. نیل به این آگاهی ما را به این نتیجه می‌رساند که بسیاری از خدماتی که در سطوح مختلف آموزشی، بهداشتی، علمی و فرهنگی ارائه می‌گردد، تناسب چندانی با نیازهای خاص این گروه‌ها نداشته و در نتیجه تأمین کننده خواسته‌های برحق آنان نخواهد بود.

آمارهای رسمی سال ۱۳۹۵ حاکی از آن است که حدود ۹/۳ درصد از جمعیت فعلی کشور ما را افراد سالمند تشکیل می‌دهند. در سال ۲۰۱۹ از هر ۱۱ نفر در جهان یک نفر ۶۵ سال و بالاتر است (۹ درصد)؛ در حالی که پیش‌بینی می‌شود این رقم در سال ۲۰۵۰ به یک نفر از هر ۶ نفر (۱۶ درصد) برسد. در سال ۲۰۱۸ برای اولین بار در تاریخ، تعداد افراد ۶۵ سال و بالاتر در جهان از تعداد افراد زیر ۵ سال بیشتر شد. نکته حائز اهمیت دیگر اینکه، در این سالها سرعت رشد افراد ۸۰ سال و بالاتر به نسبت سایر سنین بیشتر است و تعداد این افراد از ۱۴۳ میلیون نفر در سال ۲۰۱۹ به ۴۲۶ میلیون نفر در ۲۰۵۰ (یعنی سه برابر) خواهد رسید.

نگاهی واقع بینانه نسبت به وضعیت زندگی و نوع ارتباطات این اقشار ایجاب می‌کند که مبانی تحقق فرصت‌ها و عدالت اجتماعی را در خصوص آنان همچون سایر آحاد جامعه مد نظر قرار دهیم.

جامعه ما همچون بسیاری از جوامع دنیا ظرف چند دهه اخیر تحولات چشمگیری را به لحاظ رشد جمعیت و تغییر ساختارهای اجتماعی، سیاسی، علمی و فرهنگی تجربه نموده است. بی‌تردید بهره‌مندی از آثار و نتایج این تحولات زمانی میسر خواهد بود که در تمامی بخش‌های کشور، دگرگونی‌های متناسب با نیازهای روز جامعه به وقوع بپیوندد. اما نگاهی اجمالی به وضعیت افراد آسیب پذیر و ناتوان به ویژه سالخوردگان حاکی از آن است که زیر ساخت‌های موجود در کشور به لحاظ ارائه خدمات شهری، بهره‌مندی از امکانات علمی و فرهنگی، تأمین اجتماعی و بهداشت عمومی، به هیچ وجه پاسخگوی نیاز این افراد نمی‌باشد. اما سؤال یا مسأله حاضر این است که چرا در جامعه ما توسعه امکانات برای افراد سالمند چنان که باید، در مدار توجه مسؤولان قرار ندارد؟ پاسخ به این مسأله در یک حقیقت نهفته است و آن این که نیازسنجی و انجام مطالعات میدانی و بررسی‌های توصیفی برای ارزیابی کیفیت خدمات موجود، تا به حال در دستور کار متولیان امر قرار نگرفته است. نیازسنجی و بررسی وضعیت فعلی ارائه خدمات به سالمندان، تنها به بخشی از مسأله حاضر پاسخ می‌دهد. پر واضح است که بسیاری از شهرهای کشور ما حتی از کمترین امکانات نیز برای استفاده مطلوب سالمندان برخوردار نیستند و سطح خدمات موجود نیز با معیارهای جهانی، فاصله بسیار دارد.

سالمندان دارای تجارب ارزشمندی از الگوی زندگی برای نسل‌های جوان و نوجوان می‌باشند که تجربه آنها می‌تواند هدایت‌گر زندگی سایر نسل‌ها در آینده باشد.

یکی از اهداف مندرج در سند ملی سالمندان کشور، توانمندسازی سالمندان است که از طریق تأکید بر آموزش و یادگیری مادام‌العمر مهارت‌آموزی فرد و مراقبین سالمندان، ایجاد و توسعه محیط‌های توانمندساز و توسعه مشارکت اجتماعی سالمندان، قابل دستیابی است. ایجاد و توسعه محیط‌های توانمندساز از طریق ترویج و حمایت از سیاست‌های محیط دوستدار سالمند و افزایش دسترسی سالمندان به خدمات مورد نیاز به ویژه در بخش سلامتی و رفاهی می‌تواند نقش مهمی در توانمندسازی سالمندان داشته باشد.

برای داشتن سالمندی شاد و پویا، توجه به نیازها و تقویت بسترهای محیطی، اجتماعی و خدماتی آنها بسیار ضروری است. به طوری که یکی از اولویت های مهم سیاست گذاری کشور توجه و تأکید بر تأمین شرایط زندگی شایسته برای همه گروه های کم توان انسانی و از جمله سالمندان در کشور می باشد. طرح محیط های توانمندساز از اهداف سند ملی سالمندان کشور و ایجاد شهرهای دوستدار سالمند از سیاست های اجرایی سند می باشد که با توسعه اجرای طرح مذکور با هدف ارتقاء سلامت اجتماعی سالمندی، شورای ملی سالمندان کشور با مسأله یابی و اولویت بندی چالش های اصلی پیش روبرای ایجاد یک نظام حکمرانی خوب در حوزه سالمندی و تهیه پاسخ های مدیریتی از سطح تصمیم سازی، سیاست گذاری، تنظیم سازی تا مدل سازی، برنامه ریزی و رصد و دیده بانی چالش های حوزه سالمندی کشور با استفاده از طرح های موفق کشورهای مختلف، اقدام به تدوین سند راهبردی و برنامه عملیاتی تحقق محیط دوستدار سالمند نموده است. برنامه راهبردی شهر، با استفاده از تحلیل محتوای اسناد برنامه ای موجود یا با طی مراحل چشم اندازسازی و تحلیل شرایط راهبردی شهر با مشارکت کلیه بهره وران به ویژه نمایندگان دستگاه های دخیل در امور مرتبط با مدیریت شهری در کنار استفاده از نظر شهروندان و تشکل های محلی، به گزاره های مشخصی به عنوان چشم انداز و راهبردهای توسعه شهر می رسد که هدف آن پاسخگویی به چالش های آتی توسعه شهر، حل مسائل کلیدی و روشن کردن افق توسعه آینده شهر است. در این طرح با دخیل نمودن همه سازمان ها و نهادهای مرتبط و جامعه سالمندان در راستای بهره گیری از توان ها و پتانسیل های موجود، چشم انداز و راهبردهای متناسب با شهر دوستدار سالمند در افق ۱۴۱۰ تعریف و برنامه ریزی شده است.

در این راستا، پیرو برگزاری جلسات شورای ملی سالمندان کشور با حضور نمایندگان کلیه دستگاه های عضو شورا و تصویب لزوم برنامه ریزی و سیاستگذاری جهت ایجاد شهرهای دوستدار سالمند در سراسر کشور، دبیرخانه شورا با همکاری صندوق جمعیت ملل متحد، ضمن بهره مندی از نظرات و راهکارهای پیشنهادی مشاورین بین المللی، استان اصفهان را به دلیل وجود امکانات گردشگری و صنایع دستی متعدد و همچنین اعلام همکاری از سوی استاندار و شهرداری وقت استان، به عنوان استان پایلوت طرح انتخاب و ضمن تشکیل دبیرخانه ای با حضور گروه های تخصصی، اقدام به تدوین سند راهبردی و برنامه عملیاتی تحقق محیط دوستدار سالمند نموده است. با توجه به تفاوت های استان های کشور به جهت موقعیت های جغرافیایی و همچنین نیازهای متفاوت سالمندان ساکن در هر استان، سند راهبردی تدوین شده، ضمن بیان روند فرایندهای دستیابی به محیط دوستدار سالمند، به عنوان الگویی برای تدوین برنامه راهبردی بومی هر استان، قابل استناد می باشد.

امید است با هماهنگی و همکاری کلیه سازمان ها و لحاظ نمودن اجرای طرح در برنامه عملیاتی سالیانه بر اساس سیاست های اجرایی سند ملی سالمندان کشور و منطبق با تکالیف و مأموریت های مرتبط و مشارکت سمن های فعال در حوزه سالمندی، شاهد محیطی پایدار برای زندگی مطلوب و فعال سالمندان ایران باشیم.

وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی

رئیس شورای ملی سالمندان کشور

پیشگفتار:

طبق آمار جهانی بیش از ۵۰۰ میلیون نفر سالمندان (افراد ۶۵ سال و بالاتر) در شهرها زندگی می‌کنند. این در حالی است که شهرها مملو از موانع فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی هستند. در حال حاضر در جهان توسعه یافته، سه چهارم افراد سالمند در شهرها زندگی می‌کنند. در کشورهای در حال توسعه، همگرایی روند سریع پیری جمعیت و روند سریع شهرنشینی باعث می‌شود طراحی شهرها برای حمایت گسترده شهروندان سالمند به مسائل بسیار مهم تبدیل شود.^۱

بر اساس گزارش مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ تعداد سالمندان ایران، ۷ میلیون و ۴۵۰ هزار نفر است. در سال ۱۳۹۷ به ۷ میلیون و ۹۳۳ هزار نفر رسیده است که نسبت به آخرین سرشماری یعنی سال ۹۵ در حدود نیم میلیون نفر افزایش پیدا کرده است. مقدار شاخص پیری در سال ۱۳۹۷ به ۳۹/۵ درصد رسیده است که بالاترین مقدار ثبت شده از سال ۱۳۳۵ است. (به ازای هر ۱۰۰ نفر جمعیت زیر ۱۵ ساله کشور ۳۹.۵ نفر جمعیت سالمند وجود دارد). در سال ۱۴۰۰ نرخ رشد سالمندی در کشور ۳.۲۵ درصد و نرخ رشد جمعیت ۱.۲۴ درصد گزارش شده، یعنی نرخ رشد سالمندان حدود ۲.۷ برابر بیشتر از نرخ رشد جمعیت می‌باشد. در سال ۲۰۵۰ میلادی یعنی حدود ۲۹ سال دیگر حدود ۳۰ درصد جمعیت کشورمان را سالمندان تشکیل خواهند داد که ویژگی خاص تر آن زنازه شدن سالمندی است که این خود بیانگر وجود افراد کم توان بیشتری خواهد بود.

با وجود افزایش درصد سالمندی در کشور ضرورت پرداختن به موضوع شهر دوستدار سالمند مشخص خواهد شد. از نظر علمی، شهر دوستدار سالمند شهری است که ساختار، امکانات، سیاست‌ها و خدمات شهری و اجتماع‌های محلی به گونه‌ای است که شرایط را برای سالمندی پویا و فعال فراهم آورد و سالمندان را حمایت می‌کند. شهر دوستدار سالمند دارای ۸ بُعد می‌باشد و در ۳ دسته اصلی محیطی، اجتماعی و خدمات تشکیل شده است. این ابعاد به شکل مطلوبی همه جنبه‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی سالمندان را پوشش می‌دهد. در حال حاضر تعداد ۱۱۱۴ شهر در دنیا به عنوان شهرهای دوستدار سالمند محسوب می‌شوند و در شبکه جهانی شهر دوستدار سالمند فعالیت می‌نمایند. در کشور ایران تجربه شهر دوستدار سالمند به صورت مطالعاتی و عملیاتی در شهر اصفهان انجام گرفته، در حال حاضر برنامه‌های عملیاتی آن در مقیاس محلات پایلوت و شهر در دست اجرا است.

این دوره کارگاهی آموزشی و پژوهشی با رویکرد آگاهی بخشی، انگیزه بخشی و ترویج محیط دوستدار سالمند در مراکز استان‌های کشور تعریف شده است، به شکلی که ذی‌نفعان مختلف در کارگاه‌های آموزشی با مزیت‌های شهر دوستدار سالمند آشنا خواهند شد و فرآیند تهیه برنامه راهبردی شهر دوستدار سالمند را نیز به صورت تجربی خواهند آموخت.

علاوه بر جنبه‌های آموزشی، در این دوره‌ها، به دنبال استخراج چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی شهرهای مختلف کشور از نگاه کارشناسان، سالمندان، برداشت‌های میدانی و اسناد فرادست استانی، در راستای ترسیم آینده مطلوب و شایسته با زندگی سالمندان در کشور می‌باشیم.

در ادامه دستورالعمل تهیه برنامه سند راهبردی شهر دوستدار سالمند در ایران و همچنین مشاوره‌های فنی در راستای سنجش فرصت‌ها و چالش‌های پیش روی شهرهای ایران در راستای ترسیم محیط مطلوب زندگی سالمندان تشریح شده است.

دکتر احمد شاهبوندی

عضو هیأت علمی گروه شهرسازی دانشگاه هنر اصفهان

^۱ World Health rganization, ۲۰۰۷

بخش اول:

اصول ، شاخص ها و ضوابط فرآیند برنامه راهبردی شهر دوستدار سالمند در ایران

آنچه در این بخش ارائه خواهد شد شامل:

- ضرورت و نیاز
- فوائد و مزایا برای ذینفعان و کشور
- تعاریف و مفاهیم
- ابعاد مختلف شهر دوستدار سالمند
- چشم انداز آتی شهرها ایران به عنوان شهر دوستدار سالمند
- اهداف پیش بینی شده محیط دوستدار سالمند در ایران
- فرآیند برنامه ریزی شهر دوستدار سالمند

ضرورت و نیاز:

پرداختن به موضوع سالمندی از دو نگاه می‌تواند ضرورت داشته باشد، اول بکارگیری تدابیر و سیاست‌های کلان و ملی در راستای جلوگیری از پیری جمعیت در آینده. در این راستا لازم است با ایجاد شغل، تهیه مسکن و سایر الزامات اولیه زندگی، زمینه‌های لازم برای افزایش ازدواج، فرزندآوری تحقق پیدا کند و سهم سایر گروه‌های جمعیتی نسبت به سالمندان افزایش یابد. طبیعتاً این نوع نگاه می‌تواند به عنوان سیاست‌های پیشگیری از پیری جمعیت محسوب شوند و بسیار اهمیت خواهند داشت.

نگاه دوم در راستای ایجاد بسترهای محیطی (ساختمان‌ها و فضاهای عمومی، حمل و نقل)، اجتماعی (مشارکت اجتماعی، احترام و پذیرش در جامعه، مشارکت مدنی و اشتغال) و خدماتی (حمایت‌های اجتماعی و خدمات سلامت، فناوری اطلاعات و ارتباطات) برای زندگی فعال و امید به زندگی سالم در بین سالمندان است. آنچه که در طرح ملی شهر دوستدار سالمند مدنظر می‌باشد تهیه بسترهای سه گانه در قالب ابعاد ۸ گانه شهر دوستدار سالمند می‌باشد تا سالمندان بتوانند در آینده، زندگی مطلوبی در شهرهای کشور داشته باشند.

فواید و مزایا برای ذینفعان و کشور:

فواید شهر دوستدار سالمند از جنبه‌های مختلف ارزشمند و قابل توجه خواهد بود. برخی از این مزایا که می‌تواند به طور چشمگیری همه ابعاد زندگی سالمندان و سایر گروه‌های جمعیتی را دربرگیرد به شرح ذیل می‌باشد:

۱. مناسب سازی فضاها، ساختمان‌های عمومی و حمل و نقل شهری، باعث جابجایی گسترده گروه‌های مختلف کم توان شهری خواهد شد. متأسفانه با وجود استانداردها و ضوابط شهرسازی، معماری و طراحی حمل و نقل شهری، همچنان شهرهای ما از نظر مناسب سازی دچار چالش‌های متعددی هستند که پرداختن به موضوع شهر دوستدار سالمند می‌تواند باعث حضور پذیری همه گروه‌های کم توان در فضاها و ساختمان‌های عمومی شود. آنچه در محیط دوستدار سالمند مورد تأکید است؛ برنامه ریزی و طراحی همه شمول و توجه به سیاست حمل و نقل عمومی درب تا درب می‌باشد. علاوه بر آن چالش مالکیت و دسترسی مسکن بسیار مهم است که در شهر دوستدار سالمند، ایده‌های مختلف زندگی مطلوب در گونه‌های مسکن و نحوه دسترسی به آن ارائه شده است.

۲. پرداختن به شهر دوستدار سالمند از نگاه اجتماعی و ابعاد مربوط به آن نیز بسیار با اهمیت خواهد بود. شهر دوستدار سالمند زمینه‌های لازم برای حضورپذیری و مشارکت اجتماعی، ارتباطات بین نسلی، خلق فرصت‌های شغلی، مشارکت مدنی، جلوگیری از انزوا و تنهایی و همچنین توجه ویژه به اهمیت جایگاه سالمندان در جامعه را فراهم می‌آورد. می‌تواند امید به زندگی سالم را در نزد سالمندان زنده نگه دارد و از طرف دیگر سالمند به عنوان یک سرمایه در جامعه مطرح می‌شود که تجربه آنها می‌تواند به توسعه جامعه کمک نماید.

۳. یکی از موضوعات دیگر مورد تأکید شهر دوستدار سالمند، توجه به ارائه خدمات مورد نیاز آنها می‌باشد که در ابعاد بهداشت و درمان دیده شده است. با ورود به دوران سالمندی از توانمندی جسمانی و ذهنی افراد کم خواهد شد، بنابراین لازم است در قالب حمایت‌های بیمه درمانی، هزینه‌های بهداشت و درمان آنها را کاهش داد. همچنین گونه‌های مختلف تخصص‌های پزشکی و روانشناسی مرتبط با شرایط زندگی آنها در دسترس باشند تا افراد سالمند بتوانند از آنها استفاده نمایند. فناوری اطلاعات و ارتباطات نیز به عنوان یکی از ابعاد شهر دوستدار سالمند بسیار مهم خواهد بود، زیرا امکان بسیاری از فعالیت‌ها را به صورت از راه دور و در دسترس فراهم می‌آورد و رفت و آمدهای غیرضروری را به حداقل خواهد

رساند. اهمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات در دوران همه گیری ویروس کرونا نیز بیشتر شد و یکی از دلایل آن، ارتباطات از راه دور با اقوام و فرزندان بود که خطرات احتمالی ناشی از ابتلای آنها به ویروس کرونا را به حداقل می رساند.

تعاریف و مفاهیم:

شهر دوستدار سالمند^۱:

از نظر علمی شهر دوستدار سالمند، شهری است که ساختار کالبدی و محیطی آن، امکانات، سیاست ها و خدمات شهری و گردهمایی های محلی به گونه ای باشد که شرایط را برای سالمندی پویا و فعال فراهم آورد و سالمندان را حمایت کند.

سالمند:

طبق تعریف سازمان جهانی بهداشت در سال ۲۰۱۲، سالمندی عبور از مرز ۶۰ سالگی است، که طیف سنی ۶۰ الی ۷۴ سال به عنوان سالمند جوان، ۷۴ الی ۹۰ سال را سالمند و به ۹۰ سال به بالا عنوان کهنسال محسوب می شوند. مبنای تدوین، استاندارد و ضوابط افرادی که از مرز ۶۰ سالگی گذشته اند می باشد.

سالخوردگی جمعیت:

عبارت است از برهم خوردن تناسب ساختار سنی جمعیت به نحوی که سهم جمعیت جوان از کل جمعیت کاهش و سهم جمعیت سالمند رو به افزایش می یابد.

شبکه جهانی شهر دوستدار سالمند:

شبکه جهانی سازمان جهانی بهداشت، برای شهرها و جوامع دوستدار سالمند در سال ۲۰۱۰ ایجاد شد تا شهرها، جوامع و سازمان های مختلفی را در جهان به یکدیگر متصل کند و این دیدگاه مشترک را برای تبدیل شدن جامعه به محلی بزرگ برای پیر شدن در آن به وجود آورد. این فعالیت ها در سطح محلی متمرکز است که مشارکت کامل افراد سالمند را در زندگی جامعه تقویت کرده و سالمندی سالم و فعال را ترویج می کند.

نسبت وابستگی سالمندان:

نسبت وابستگی سالمندان (EDR) بیانگر نسبت سالمندان (سن ۶۵ سال و بالاتر) در هر صد نفر از افراد در سن کار (بین ۱۵ تا ۶۴ سال) است.^۲

شاخص سالخوردگی:

شاخص سالخوردگی به تعداد افراد سالمند (بالای ۶۰ سال) به ازای ۱۰۰ نفر کم تر از ۱۵ سال در یک جمعیت خاص اشاره دارد. این شاخص با افزایش جمعیت سالمند افزایش می یابد.^۱

^۱ Age Friendly City

^۲ Naja, El Din Makhlouf and Abdul Halim Chehab ۲۰۱۷

نرخ حمایت از سالمندی:

نرخ حمایت از سالمندی مربوط به تعداد کسانی است که قادر به حمایت اقتصادی از تعداد افراد سالخورده هستند که ممکن است از نظر مادی به حمایت دیگران وابسته باشند. شاخص نرخ پشتیبانی که در اینجا استفاده می‌شود برابر با نسبت جمعیت ۲۰ تا ۶۴ ساله به افراد ۶۵ ساله و بالاتر است.^۲

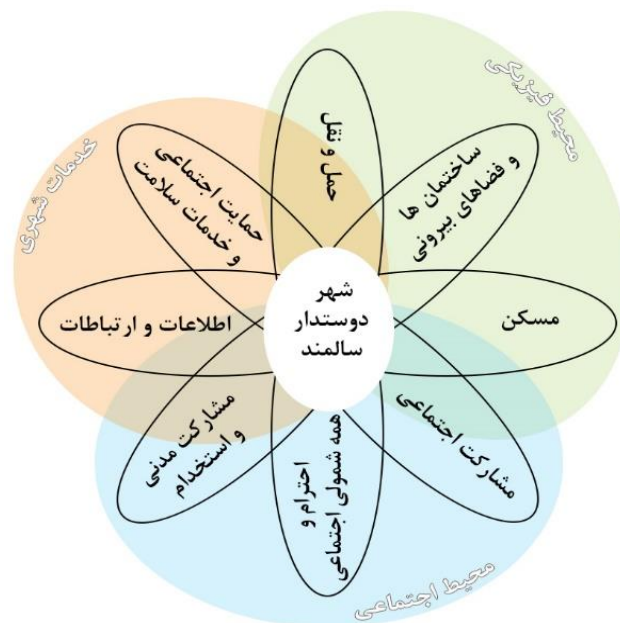
نسبت سالمندی:

نسبت سالمندی، جمعیت ۶۰ سال یا بیشتر، ۶۵ سال به بالا، ۸۰ سال یا بیشتر به نسبت جمعیت کل است.^۳

ابعاد مختلف شهر دوستدار سالمند:

سازمان جهانی بهداشت برای شهر دوستدار سالمند ۸ بُعد در قالب سه حوزه کلان معرفی نموده است که در نمودار شماره ۱ ارائه شده است.

نمودار شماره ۱: ابعاد و مؤلفه‌های شهر دوستدار سالمند

۱. ابعاد محیطی^۴ شامل: ساختمان‌ها و فضاهای عمومی، حمل و نقل، مسکن.
۲. ابعاد اجتماعی^۵ شامل: مشارکت اجتماعی، مشارکت مدنی و اشتغال، احترام و پذیرش در جامعه.
۳. ابعاد خدمات^۶ شامل: خدمات سلامت، اطلاعات و ارتباطات.

^۱ Preedy & Watson, ۲۰۱۰

^۲ OECD, ۲۰۱۱

^۳ United Nations Department of Economic and Social, ۲۰۱۳

^۴ Environmental Dimension

^۵ Social Dimension

^۶ Services Dimension

چشم انداز آتی شهرهای ایران به عنوان شهر دوستدار سالمند:

با توجه به مطالعات انجام شده بر روی برخی از شهرهای ایران، اولویت محورهای چشم انداز شهر دوستدار سالمند در هشت محور اصلی معرفی می گردد.

- محور اول: شهرهایی با فضاهای همه شمول، محیط زیستی مطلوب و ساختمان های عمومی در دسترس؛
- محور دوم: شهرهایی با ظرفیت بالا در مشارکت اجتماعی سالمندان؛
- محور سوم: شهرهایی با مشارکت مدنی و اشتغال؛
- محور چهارم: شهرهایی با سیستم بهداشت و درمان یکپارچه، فراگیر و به روز؛
- محور پنجم: شهرهایی با فرهنگ پذیرش و احترام به سالمندان؛
- محور ششم: شهرهایی با سیستم حمل و نقل کارآمد، پیشرفته و همه شمول؛
- محور هفتم: شهرهایی با فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی فراگیر؛
- محور هشتم: شهرهایی با مسکن قابل استطاعت و در دسترس.

اهداف پیش بینی شده محیط دوستدار سالمند در ایران:

بر اساس محورهای چشم انداز شهر دوستدار سالمند تعداد ۱۶ هدف اصلی برای شهرهای ایران تصور شده است که با تحقق آن می توان دگرگونی خاصی را در آینده بوجود آورد.

جدول ۱: تدوین اهداف محیط دوستدار سالمند

اهداف	چشم انداز
بهبود وضعیت فضاهای عمومی	شهرهایی با فضاهای همه شمول، محیط زیستی مطلوب و ساختمان های عمومی در دسترس
تأمین محیط زیست سالم	
افزایش دسترسی به مکان های عمومی مورد استفاده شهروندان سالمند	
ایجاد زمینه ارتباط و انسجام بین نسلی	شهرهایی با ظرفیت های بالا در مشارکت اجتماعی سالمندان
ایجاد انگیزه در شهروندان سالمند به منظور مشارکت در فعالیت های اجتماعی	
تأمین خدمات مورد نیاز شهروندان سالمند	
استفاده از ظرفیت های سالمندان به منظور مشارکت در تصمیم گیری های شهری	شهرهایی با مشارکت مدنی و اشتغال
فراهم سازی زمینه اشتغال سالمندان	
ایجاد حس احترام و پذیرفته شدن در جامعه در شهروندان سالمند	
در نظر گرفتن مکانیسم های حمایت اجتماعی برای شهروندان سالمند	شهرهایی با سیستم بهداشت و درمان یکپارچه، فراگیر و به روز
تأمین خدمات سلامت مورد نیاز سالمندان	
بهبود وضعیت حمل و نقل عمومی متناسب با نیاز شهروندان سالمند	
تأمین زمینه های دسترسی به اطلاعات شهروندان سالمند	شهرهایی با سیستم حمل و نقل کارآمد، پیشرفته و همه شمول
فراهم سازی زمینه افزایش ارتباطات سالمندان	
افزایش کیفیت مسکن	
در نظر گرفتن ساز و کارهای تأمین مسکن متناسب با نیاز سالمندان	شهرهایی با مسکن قابل استطاعت و در دسترس

مأخذ: (گروه پژوهشی مطالعات کاربردی شهری دانشگاه هنر اصفهان ۱۴۰۱)

فرآیند برنامه ریزی شهر دوستدار سالمند:

سازمان جهانی بهداشت (WHO)، چهار مرحله اساسی برای ثبت اولیه و ادامه همکاری شهرهای دوستدار سالمند معرفی نموده است. مرحله اول؛ تعهدنامه و درخواست پذیرش به عنوان شهر دوستدار سالمند، مرحله دوم؛ ارزیابی اولیه از شرایط محیطی، اجتماعی و خدمات در ابعاد ۸ گانه شهر دوستدار سالمند، مرحله سوم؛ برنامه راهبردی و عملیاتی در دو مقیاس شهر و محلات پایلوت و مرحله چهارم؛ ارزیابی نهایی پروژه ها و بازنگری مجدد آنهاست.

- **مرحله ارزیابی^۱:** ارزیابی ابعاد مختلف محیطی، اجتماعی و خدمات از نظر ذی نفعان اصلی در محلات پایلوت و شهر (مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه و غیره).
- **مرحله برنامه ریزی^۲:** لازم است برنامه ریزی شهر دوستدار سالمند در همه ابعاد و در دو سطح راهبردی و عملیاتی انجام گردد.
- **مرحله اجرا^۳:** بر اساس برنامه های تعریف شده عملیاتی و اجرایی که به صورت سالانه می باشد، اجرای پروژه ها در مقیاس محلات پایلوت و شهر ضروری است.
- **مرحله ارزش گذاری و نظارت^۴:** این مرحله در دبیرخانه ستاد راهبری شهر دوستدار سالمند که در یکی از معاونت های شهرداری (معاونت فرهنگی اجتماعی یا معاونت شهرسازی و معماری) انجام می گردد. ارزش گذاری و بازنگری پروژه ها در قالب جلسات کارشناسی و با حضور کارشناسان و نمایندگان سازمان های مختلف انجام می گردد.

^۱ Assessment

^۲ Strategic and Action Plan

^۳ implementation

^۴ Evaluation and monitoring

بخش دوم:

برگزاری کارگاه های نحوه تهیه سند راهبردی شهر دوستدار سالمند در شهرهای ایران (با تأکید بر تجارب بین المللی و ملی)

آنچه در این بخش ارائه خواهد شد شامل:

(الف) – آشنایی با اصول و معیارهای شهر دوستدار سالمند

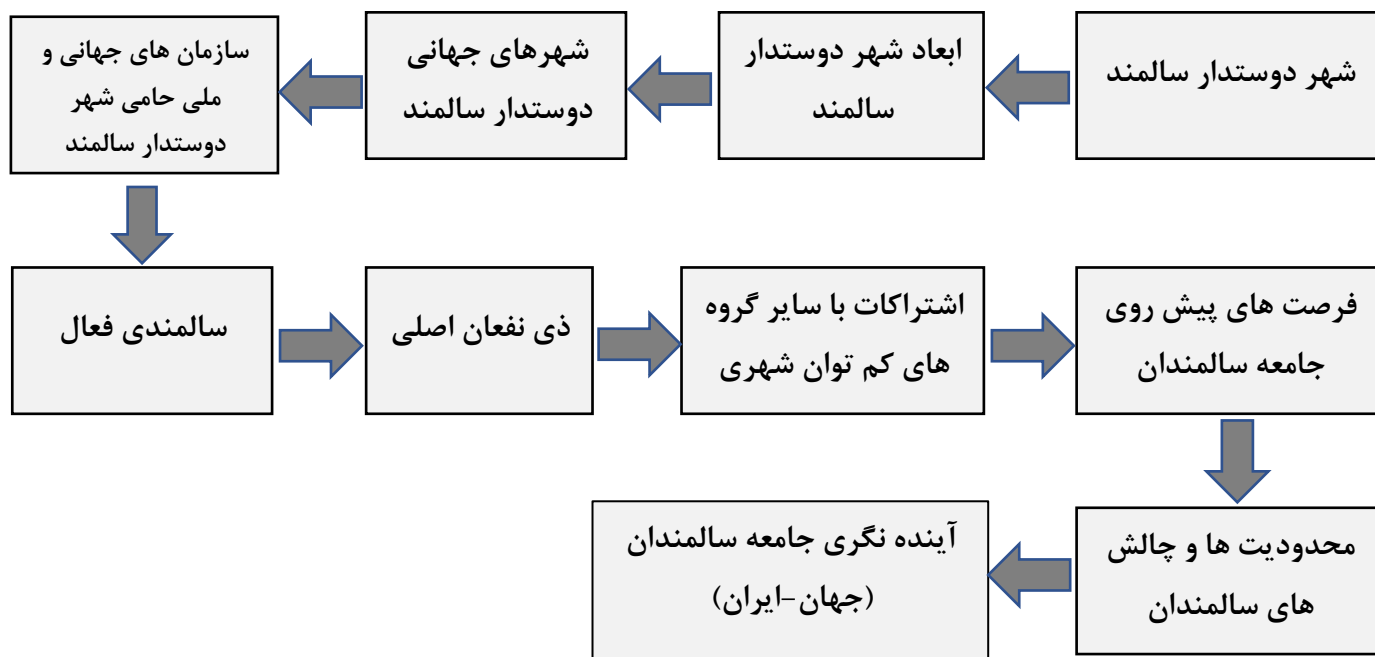
(ب) – تشریح الگوی سند راهبردی شهر دوستدار سالمند و تعریف پروژه های عملیاتی

(ج) – جلسه آگاهی بخشی و زمینه سازی اجرای شهر دوستدار سالمند با مدیران و مسئولین استان

(د) – فعالیت های تمرینی

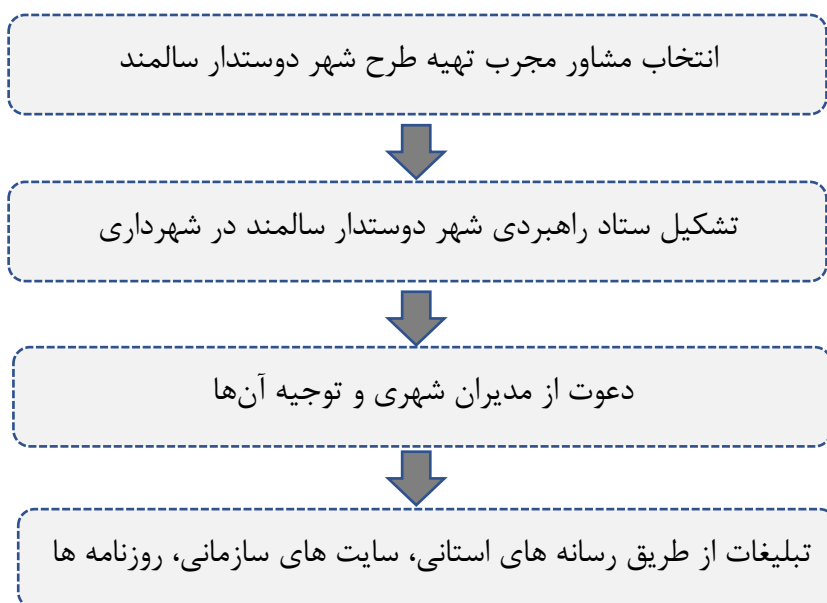
۱. آشنا نمودن حاضرین در کلاس با انواع فرم های سنجش و ارزیابی از جمله مصاحبه، پرسشنامه، فرم های برداشت و ...؛
۲. اولویت بندی شاخص های شهر دوستدار سالمند به کمک روش Q.SORT؛
۳. استخراج پتانسیل ها و فرصت های شهر مورد نظر در زمینه سالمندان از طریق مصاحبه و گفتمان با کارشناسان و متخصصین در جلسات؛
۴. استخراج مشکلات و چالش های شهر مورد نظر در ارتباط با زندگی فعال سالمندان از طریق مصاحبه و گفتمان با کارشناسان و متخصصین در جلسات؛
۵. تمرین نحوه استخراج کلیدواژه های چشم انداز شهر دوستدار سالمند و تدوین بیانیه چشم انداز؛
۶. انجام کار تمرینی تدوین اهداف، راهبردها و سیاست ها به صورت کار گروهی.

الف) آشنایی با اصول و معیارهای شهر دوستدار سالمند:**ب) تشریح الگوی سند راهبردی شهر دوستدار سالمند و تعریف پروژه های عملیاتی:****۱- زمینه سازی و تدارک مقدمات تدوین برنامه راهبردی شهر دوستدار سالمند استان:**

در این مرحله مدیریت شهری، با همکاری مشاور سند راهبردی شهر دوستدار سالمند، به دنبال زمینه سازی، فرهنگ سازی و ظرفیت سازی جامعه شهری خواهد بود. این اعلام عمومی در راستای همکاری و هماهنگی همه مردم، سازمان ها و نهادهای رسمی و خصوصی شهر، لازم است انجام گردد.

نمودار ۱: زمینه سازی و تدارک شرایط لازم برای انجام طرح دوستدار سالمند

توضیحات تکمیلی:

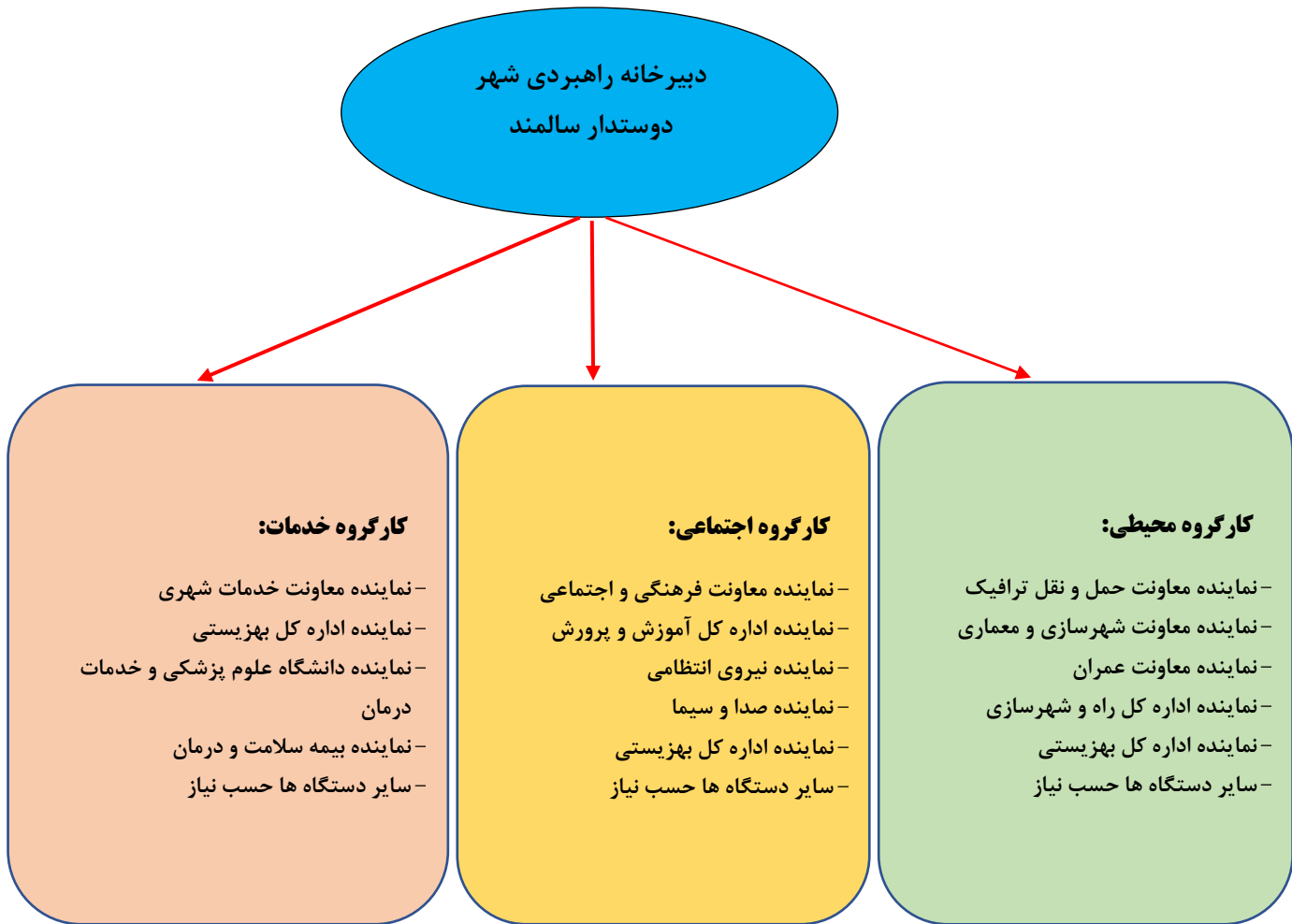
- مشاور سند راهبردی شهر دوستدار سالمند، باید در زمینه برنامه ریزی راهبردی، تخصص و تجربه کافی داشته و در حوزه های تخصصی جامعه شناسی، شهرسازی، برنامه ریزی شهری، حمل و نقل و ترافیک، بهداشت و درمان، کارآفرینی در تیم از توانایی و سطح علمی مورد نیاز برخوردار باشد و کار به صورت گروهی انجام گردد.
- با توجه به اینکه در اکثر کشورهای دنیا بیش از ۷۰ درصد از اجرای پروژه های شهری، از وظایف شهردار می باشد، انتظار می رود ستاد راهبردی شهر دوستدار سالمند در شهرداری شکل گرفته و سه کارگروه اصلی (کارگروه محیطی، کارگروه اجتماعی و کارگروه خدمات) ذیل آن تشکیل شود.
- مدیریت ستاد راهبری بر عهده معاون شهردار بوده و هر یک از کارگروه ها دارای مدیر مربوطه خواهند بود. از مهمترین وظایف کارگروه های تخصصی شهر دوستدار سالمند می توان به موارد ذیل اشاره نمود:
  - بررسی و تدقیق راهبردها، سیاست ها، اهداف کمی برنامه ریزی حوزه تخصصی
  - ارزیابی اجرای پروژه ها و اولویت بندی آنها
  - پیگیری تعریف بودجه مورد نیاز اجرای پروژه ها
  - نظارت و ارزیابی بر اجرای پروژه ها
  - پایش و بازنگری سالانه
  - تعریف مجدد طرح ها و پروژه ها برای سال های آینده
- در زمینه هماهنگی با مدیران شهری می بایست هماهنگی های لازم جهت ترغیب و تشویق آنها برای مشارکت هر چه بهتر در شهر دوستدار سالمند صورت پذیرد. از مهمترین ذی نفعان سازمان شهری می توان به شهرداری، اداره کل بهزیستی، صدا و سیما، آموزش و پرورش، دانشگاه علوم پزشکی و غیره اشاره نمود.
- تبلیغات ابزار مناسبی در راستای ایجاد زمینه مشارکت سالمندان، مسئولین، خیرین، سازمان های مردم نهاد و غیره می باشد.

۲- لزوم تشکیل دبیرخانه راهبردی شهر دوستدار سالمند در استان:

دبیرخانه راهبردی شهر دوستدار سالمند در یکی از معاونت های معماری و شهرسازی، معاونت فرهنگی و اجتماعی و یا معاونت پژوهش و برنامه ریزی شهرداری شکل می گیرد. نمایندگان بهزیستی، شهرداری و مجری به عنوان اعضای ثابت دبیرخانه محسوب می شوند، سایر سازمان ها و نهادها حسب موضوعات تعریف شده در جلسه حضور خواهند یافت.

نمودار ۲: دبیرخانه راهبردی شهر دوستدار سالمند

۳- بررسی اسناد فرادست و مطالعات موضوعی (ارزیابی‌های اولیه):

با توجه به ابعاد مختلف شهر دوستدار سالمند که همه جنبه‌های زندگی سالمندان و حتی بخشی از زندگی سایر گروه‌های کم‌توان را شامل می‌شود، لازم است ظرفیت‌ها و توانمندی‌ها و همچنین تنگناها و محدودیت‌های شهر منتخب اجرای طرح، مطالعه شود. به عنوان مهمترین منابع تسهیل‌کننده در جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مورد نظر می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود.

نمودار ۳: معرفی اسناد فرادست سند راهبردی شهر دوستدار سالمند

۴- انتخاب مناطق یا محلات پایلوت:

با توجه به عنوان شهر دوستدار سالمند، طبیعتاً زمینه مورد مطالعه، شهر خواهد بود. اما با توجه به محدودیت‌های مالی و گستردگی ابعاد شهر دوستدار سالمند که نیازمند تخصیص اعتبارات و بودجه کلان دارد، پیشنهاد می‌گردد در کلان‌شهرها و مراکز استان‌ها، ابتدا محلاتی به عنوان پایلوت انتخاب شود که به صورت مشخص و ملموس اقدامات محیطی، اجتماعی و خدمات در آن محله‌ها پس از اجرای پروژه‌ها مشخص باشد، هر چند که بخش عمده‌ای از پروژه‌ها در مقیاس شهر قابل تعریف است و صرفاً نمی‌توان آن را در محله‌ای خاص تعریف نمود. بنابراین پروژه‌های شهر دوستدار سالمند در دو مقیاس شهر و محله قابل دسته‌بندی و تعریف می‌باشند. جهت انتخاب محلات پایلوت، می‌بایست موقعیت مکانی و شرایط اقتصادی و اجتماعی و غیره مد نظر قرار گیرد. مهمترین شاخص‌های انتخاب محلات پایلوت که مورد تأکید سازمان جهانی بهداشت (WHO) است به شرح ذیل می‌باشد.

- تعداد و نسبت بالای سالمندان (تعداد سالمندان، نسبت سالمندی و نرخ سالخوردگی)؛
- توزیع خدمات عمومی، تجاری و تفریحی دسترسی به مراکز و پهنه‌های خدماتی، ایستگاه‌های حمل و نقل عمومی (...)
- موقعیت قرارگیری در شهر، اندازه متوسط محله و توپوگرافی قابل اصلاح منطقه (عاری از هرگونه شیب‌های بحرانی) به تعداد و تراکم متوسط رو به بالای ساکنان؛
- خصوصیات اجتماعی، قومی و اقتصادی (تنوع و همه‌شمولی فرهنگی و مذهبی، امنیت و ...)
- نوع مسکن و تنوع مسکن.

۵- ارزیابی و نظرسنجی از ذی نفعان شهر دوستدار سالمند:

برای ارزیابی اولیه از شرایط محیطی، اجتماعی و خدمات لازم است از سالمندان و همه گروه های خدمات رسان مرتبط با زندگی سالمندان نظرسنجی بعمل آید.

نمودار ۴: ابزار سنجش نظرات ذی نفعان

توضیحات تکمیلی:

- فرم های ارزیابی پرسشنامه بایستی همه ابعاد شهر دوستدار سالمند را در بر بگیرد و به صورت جامع و مانع باشد و روایی آن توسط متخصصین تأیید گردد، سؤالات مصاحبه نیز به صورت هدفمند و با لحاظ سؤالات از پیش تعیین شده باشد. در عین حال می توان فرصت را به سالمندان و کارشناسان داد که راجع به مسائل و موضوعاتی که ممکن است توسط پژوهشگران مطرح نشده باشد صحبت نمایند.
- جامعه هدف، سالمندان فعال خواهند بود که در محله زندگی خود فعالیت دارند و یا در سراهای روزانه به صورت موقت حضور داشته و از برنامه های سراهای روزانه بهره مند هستند.
- مشاور وظیفه دارد نخبگان و متخصصین دانشگاهی با تخصص های مختلف محلی، اجتماعی و خدمات سالمندی را دعوت نماید و به روش مصاحبه و یا پرسشنامه نظرات آنها را در ارتباط با فرصت ها، تنگناها و راهکارهای تحقق شهر دوستدار سالمند جمع آوری کند. برای جمع بندی نهایی پیشنهاد می شود از روش هایی مانند: فن دلفی (method Delphi) یا کیوسورت (Q-sort) استفاده شود. این نظرسنجی در راستای اولویت بندی و تعیین ضریب اهمیت ابعاد و شاخص های شهر دوستدار سالمند انجام می شود و در شهر مورد مطالعه، می تواند بسیار اثربخش و مفید باشد.
- در راستای مشارکت دادن سازمان ها و نهادهای رسمی و غیررسمی شهر و محلات پایلوت، لازم است آنها به شکل مطلوبی در جریان اقدامات و فعالیت های طرح شهر دوستدار سالمند قرار داده شوند. اطلاع رسانی بایستی از طریق سایت های سازمانی، رسانه ها و روزنامه های محلی انجام گردد. در ادامه از طریق مصاحبه گروهی می توان از نظرات و پیشنهادات آنها در انجام پژوهش و اجرای آن استفاده نمود. همچنین مانند گروه متخصصین و نخبگان می توان از نظرات آنها برای تعیین اولویت ها و اهمیت شاخص های شهر دوستدار سالمند بهره مند شد.

مدنظر بوده است. از نکات مهم در این روش می توان به لزوم ایجاد یک توافق در بین ذی نفعان برنامه ریزی اشاره کرد. به این منظور می توان از فنون مختلف دورنما نظیر تدوین سناریو^۱ و برگزاری کارگروه تخصصی^۲ استفاده کرد.

ب) روش استخراج اهداف از مشکلات:

در این روش تأکید بر روی مشکلات شناسایی شده از جامعه میزبان با ابزار سنجش مختلف نظیر: مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه، مطالعه اسناد و مدارک و غیره می باشد، در این راستا بایستی از طریق تکمیل پرسشنامه و مصاحبه با سالمندان ساکن در محلات پایلوت، سراهای روزانه سالمندی و محیط های گردشگری، به سنجش مشکلات از نگاه جامعه سالمندی پرداخته شود. علاوه بر آن از طریق پنل ها و کار گروه های تخصصی، از نظرات کارشناسان و متخصصین مربوطه در ارتباط با مشکلات سالمندان در ابعاد مختلف از طریق پرسشنامه و مصاحبه و با کمک روش های تحلیل مانند فن دلفی و Q - Sort استفاده شود.

جدول ۲: ارتباط بین چشم انداز، ابعاد شهر دوستدار سالمند و اهداف

اهداف	ابعاد شهر دوستدار سالمند	چشم انداز
بهبود وضعیت فضاهای عمومی	فضاهای شهری و ساختمان های عمومی	شهری با فضاهای همه شمول، محیط زیستی مطلوب و ساختمان های عمومی در دسترس
تأمین محیط زیست سالم		
افزایش دسترسی به مکان های عمومی مورد استفاده شهروندان سالمند		
ایجاد زمینه ارتباط و انسجام بین نسلی	مشارکت اجتماعی	اصفهان شهری با ظرفیت های بالا در مشارکت اجتماعی سالمندان
ایجاد انگیزه در شهروندان سالمند به منظور مشارکت در فعالیت های اجتماعی		
تأمین خدمات مورد نیاز شهروندان سالمند		
استفاده از ظرفیت های سالمندان به منظور مشارکت در تصمیم گیری های شهری	مشارکت مدنی و اشتغال	شهری با مشارکت مدنی و اشتغال
فراهم سازی زمینه اشتغال سالمندان		

۸ - تدوین راهبردها:

به مجموعه خط مشی هایی که راه رسیدن به اهداف و به تبع آن، چشم اندازها را مشخص می سازند، راهبرد می گویند. به عبارت دیگر راهبرد عبارت است از انتخاب یک مسیر از بین کلیه مسیرهایی که فراروی مدیریت برای حصول به اهداف قرار دارد.

راهبردها بر اساس کلید واژه های چشم انداز تعریف می شوند و به ازای هر چشم انداز یک یا چند راهبرد در نظر گرفته می شود. همچنین مبنای اصلی راهبردها نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدهای مستخرج از اسناد بالادست، مطالعات موضوعی، نظرسنجی از سالمندان، مصاحبه با کارشناسان و متخصصین می باشند.

^۱ Scenario writing

^۲ Paneling

^۳ Strategy

هر راهبرد باید دارای سیاست های اجرایی و ارتباط آن با اهداف عملیاتی مشخص باشد تا در زمان اجرا بتوان میزان تحقق آن را مورد ارزیابی دقیق قرار داد. از نظر نوع مطالعه، روش های مختلفی برای برنامه ریزی راهبردی وجود دارد که می توان به ماتریس SWOT تحلیل عرصه های تصمیم گیری AIDA و روش QSPM اشاره نمود. از بین این روش ها روش ماتریس SWOT معمول تر و مورد استفاده همگان می باشد. بنابراین پیشنهاد می گردد راهبردها از این طریق تعریف شوند.

جدول ۳: الگوی تعریف راهبردها متناسب با اهداف

اهداف	راهبردها
ایجاد حس احترام و پذیرفته شدن در جامعه در شهروندان سالمند	حفظ جایگاه و شأن سالمندان در جامعه
	ارتباطات سالم در درون خانواده و بهره مندی از نظرات سالمندان
	فعالیت شبکه های اجتماعی (NGO)
	بهره گیری از توان سالمندان در آموزش به کودکان و نسل های جوان

توضیحات تکمیلی:

- نقاط قوت تأکید بر شاخص های مثبت محیطی، اجتماعی و خدماتی موجود در شهر دارد، یعنی مربوط به زمان حال می باشد و مربوط به شرایط کنونی شهر یا محله پایلوت است (از بیرون نیست و مربوط به آینده نیز نمی باشد) مانند کارایی مطلوب سیستم حمل و نقل شهری، دسترسی به مراکز بهداشتی و درمانی در محله، امنیت در محله، ارتباط بین نسل های مختلف در محیط محله و ...
- نقاط ضعف مربوط به مشکلات و چالش های محیطی، اجتماعی و خدمات شهر دارد که در بستر شهر ایجاد شده و مربوط به عوامل بیرونی یا آینده نیست. همانند نبود پارک در محله، مبلمان نامناسب، نبود سرمایه اجتماعی در محله، پایین بودن سطح درآمدی خانوارها و ...
- فرصت ها مربوط به شرایط پیش روی زندگی جامعه سالمندان و یا مربوط به شرایط خارج از محدوده شهر و محله است. مانند زمینه های و فرصت های استخدام در مراکز خدماتی، آموزشی، گردشگری است و خارج از محدوده شهر یا محله است، یا فرصت های ناشی از استفاده از سالمندان در بخش خدمات گردشگری و امکان بهره گیری از تجارب سالمندان در مشاغل و فعالیت های مرتبط.
- تهدیدها، از نظر منبع شکل گیری آنها مانند فرصت ها مربوط به شرایط زمانی آینده و یا مکان های خارج از شهر می باشند. مانند وجود صنایع سنگین در پیرامون کلان شهرها و ایجاد آلودگی محیط زیست برای شهروندان سالمند و سایر گروه های حساس، یا مراکز دفن زباله در پیرامون شهرها و ...

۹ - سیاست های اجرایی^۱:

مجموعه تصمیم هایی است که از سوی نظام مدیریت برای هموارسازی اجرای راهبرد اتخاذ می شوند. بدین ترتیب، سیاست، مجموعه ای از تدابیر قانونی، فنی، اجرایی و مالی است که اتخاذ آن تسهیلات لازم جهت تحقق راهبردها را فراهم می سازد. در این پروژه سیاست های اجرایی در مقیاس شهر تعریف شده اند. مطابق با این سیاست ها به تعریف برنامه های عملیاتی - اجرایی در مقیاس محلات پایلوت پرداخته شده است.

^۱ Administrative Policy

جدول ۴: تدوین سیاست های اجرایی مطابق با راهبردها و اهداف شهر دوستدار سالمند

اهداف	راهبردها	سیاست های اجرایی
بهبود وضعیت فضاهای عمومی	افزایش ایمنی فضاها	<p>۱- ایجاد فضاهایی چند عملکردی قابل تجهیز برای گروه های مختلف از جمله سالمندان</p> <p>۲- پرهیز از اختصاصی کردن فضاها</p> <p>۳- تعریف فضاها و مکان هایی برای فعالیت سالمندان (بیان تجربیات و خاطرات زندگی، قصه گوئی و غیره)</p> <p>۴- وجود مبلمان مناسب برای سالمندان در فضاهای شهری</p> <p>۵- افزایش سرانه فضاهای سبز متناسب با نیاز محلات شهری</p> <p>۶- افزایش امکاناتی نظیر: نمازخانه، سرویس بهداشتی و غیره در پارک ها</p>
	کاهش آلودگی هوا	<p>۱- استفاده از رمپ در پیاده روها، فضاهای تجمع و گذرها</p> <p>۲- پرهیز از اختلاف سطح در فضاهای شهری</p> <p>۳- استفاده از کفپوش غیرلغزنده و ایمن در فضاها</p> <p>۴- مناسب سازی پل ارتباطی بین پیاده رو و سواره رو جهت عبور سالمندان</p> <p>۵- همسطح سازی دریچه تأسیسات با کف مسیر</p> <p>۶- نورپردازی مناسب فضاها در شب</p>
تأمین محیط زیست سالم	کاهش آلودگی صوتی	<p>۱- فراهم کردن بستر لازم و تشویق مردم به دوچرخه سواری و پیاده روی به جای استفاده از خودرو</p> <p>۲- درختکاری جهت کاهش آلودگی هوا</p> <p>۳- نصب فیلترهای کنترل کننده آلودگی هوا در کنار منابع آلوده کننده</p> <p>۴- آموزش شهروندی در جهت استفاده کمتر از خودرو شخصی</p> <p>۵- ایجاد محدودیت برای تردد اتومبیل های فرسوده</p>
	کاهش آلودگی ناشی از زباله های شهری	<p>۱- انتقال کاربری های پر سرو صدا به مناطق حاشیه ای</p> <p>۲- احداث جداره های سبز جهت کاهش آلودگی صوتی</p>
افزایش دسترسی به مکان های عمومی مورد استفاده شهروندان سالمند	دسترسی مطلوب به ساختمان های عمومی و سرای سالمندان	<p>۱- ایجاد زیرساخت های لازم برای جمع آوری و مدیریت پسماند</p> <p>۲- فرهنگ سازی در زمینه تفکیک زباله</p> <p>۳- فرهنگ سازی در زمینه ریختن زباله در سطل های مخصوص</p>
	مناسب سازی مکان های عمومی و سرای سالمندان	<p>۱- افزایش تعداد فضاهای تفریحی در دسترس در سطح مناطق و محلات شهری</p> <p>۲- افزایش تعداد فضاهای تجاری روزانه نظیر: (نانوایی، قصابی، میوه و سبزی فروشی و غیره) در دسترس در سطح مناطق و محلات شهری</p> <p>۳- مکان یابی سراهای سالمندان با شعاع دسترسی مناسب در محلات شهری</p> <p>۴- افزایش تعداد عابر بانک ها</p>
		<p>۱- تعمیم رمپ در کنار پله اماکن عمومی با شیب مناسب</p> <p>۲- تجهیز مکان های عمومی به بالابر و آسانسور</p> <p>۳- تعمیم دستگیره در کنار پله اماکن عمومی به منظور ایمنی عبور افراد</p> <p>۴- استفاده از کفپوش غیرلغزنده و ایمن در کف اماکن عمومی</p>

۱۰- طرح!

مجموعه عملیات مشخصی هستند که بر اساس مطالعات توجیهی، فنی، اقتصادی و اجتماعی توسعه شهر انجام و با اعتبار معین برای تحقق بخشیدن به سیاست‌های اجرایی، اجرا می‌گردد. هر طرح از یک یا چند پروژه تشکیل می‌شود. «طرح» در برنامه عملیاتی شهرداری با نظام بودجه سالانه شهرداری مشترک است و به عنوان حلقه پیوند، برنامه عملیاتی و بودجه شهرداری ایفای نقش می‌کند. در پروژه شهر دوستدار سالمند؛ طرح‌ها در مقیاس محلات و محور گردشگری پیشنهاد می‌شود.

جدول ۵: ارتباط بین پروژه‌ها و برنامه‌های اجرایی در مقیاس شهر

ابعاد	برنامه اجرایی	فرآیند (الگوی دستیابی) / پروژه	سازمان یا نهاد متولی
حمایت اجتماعی و خدمات سلامت	اجرای برنامه‌هایی برای مطلع شدن از وضعیت سالمندان به صورت روزانه، به خصوص در شرایط خاص مانند: مشکل شیوع ویروس کرونا (داوطلبان هر روز به صورت رایگان با سالمندان تماس گرفته و وضعیت رفاهی و جسمی آنان را بررسی می‌کنند).	۱ - برگزاری دوره آموزشی "همیار سالمند" برای داوطلبین در محلات. ۲ - اجرای طرح هر خانه یک پایگاه سلامت (یک سفیر سلامت به ازای هر خانواده و یک رابط سلامت به ازای ۲۰ - ۱۵ سفیر سلامت تربیت می‌شود). زیر نظر پایگاه‌های سلامت هر منطقه (این طرح در دفتر آموزش سلامت معاونت بهداشت دانشگاه علوم پزشکی در حال اجرا است).	دانشگاه علوم پزشکی (معاونت بهداشت)، شهرداری، صدا و سیما و رسانه‌های جمعی و مجازی، نیروی انتظامی، دادگستری، آموزش و پرورش
	حمایت بیمه‌ای برای مراقبت‌های طولانی مدت	۱ - تأمین هزینه‌ها: ۸۵ درصد هزینه خدمات مراقبت بلند مدت سالمندان از طریق مالیات شهرداری، ۱۱ تا ۱۲ درصد از طریق کمک‌های مالی دولت به شهرداری‌ها و باقی آن یعنی حدود ۳ تا ۴ درصد آن توسط خود افراد تأمین می‌شود. فرانشیزی که خود فرد می‌دهد بسته به محیط و درآمدش متفاوت خواهد بود. (طبق مطالعات در کشور سوئد).	دانشگاه علوم پزشکی، سازمان‌های بیمه شامل (بیمه‌های پایه و تکمیلی، بخش خصوصی (تخفیف‌ها)، نیروهای مسلح و سایر صندوق‌های بیمه‌ای و بیمه‌های خاص، کمیته امداد و نهادهای خیریه
	استفاده از فناوری‌های نوینی در آموزش خود مراقبتی به سالمندان و مراقبین آنها، به خصوص در زمانی که امکان خروج سالمندان از منزل به دلیل شرایطی مانند کرونا و ویروس فراهم نباشد.	۱ - طراحی اپلیکیشن به منظور خود مراقبتی در سالمندان متناسب با اطلاعات موجود در سامانه سیب (اپلیکیشن مشابه برای خودارزیابی میانسالان طراحی شده است). ۲ - در قسمت پرونده پزشکی، سوابق بیماری‌ها، میزان فشار، قند و چربی خون و داروهای مصرفی ثبت می‌شود.	دانشگاه علوم پزشکی، معاونت بهداشت (دفتر سلامت و خانواده) و گروه‌های کامپیوتر، شهرداری و نهادهای خیریه

۱۱ - پروژه:

عبارت است از اقداماتی زمان‌مند برای تحقق یک تعهد، ایجاد یک محصول یا ارائه خدمات مشخص. پروژه دارای شش ویژگی اصلی به شرح ذیل است:

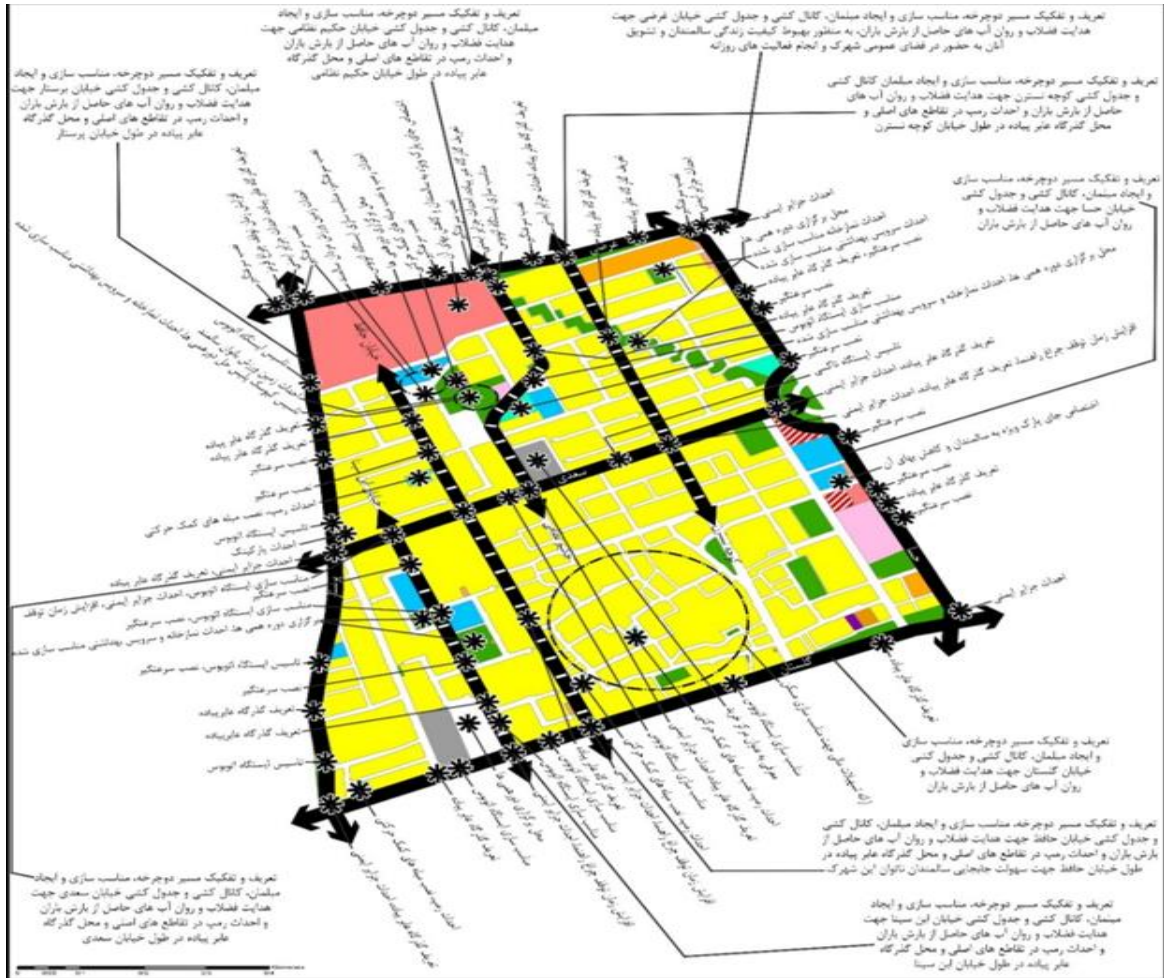
۱. برای تحقق یک نتیجه عینی انجام می‌شود. بعد از تکمیل پروژه، این نتیجه در قالب یک محصول، ارائه یک خدمت یا تعهد باید به طور ملموس قابل تحویل باشد؛
۲. زمان‌مند است، یک نقطه شروع و پایان مشخص داشته و مدت زمان انجام آن محدود است؛
۳. باید بتوان آن را به بسته‌های کاری مشخصی تقسیم نمود و هر یک از آن‌ها دارای زمانی محدود بوده و وابستگی خاصی بین آن‌ها برقرار است؛
۴. هر یک از این بسته‌های کاری نیازمند منابع مالی، انسانی و مصرفی مختلفی هستند؛
۵. بودجه آن محدود و قابل پیش‌بینی است؛
۶. خروجی اجرای هر پروژه، یک محصول (کالا یا خدمت) است که زیر مجموعه یک طرح تلقی شده و بخشی از سیاست‌های اجرایی را محقق می‌کند.

نمونه‌ایی از پروژه‌ها و فرآیندهای دستیابی در محلات پایلوت شهر اصفهان:

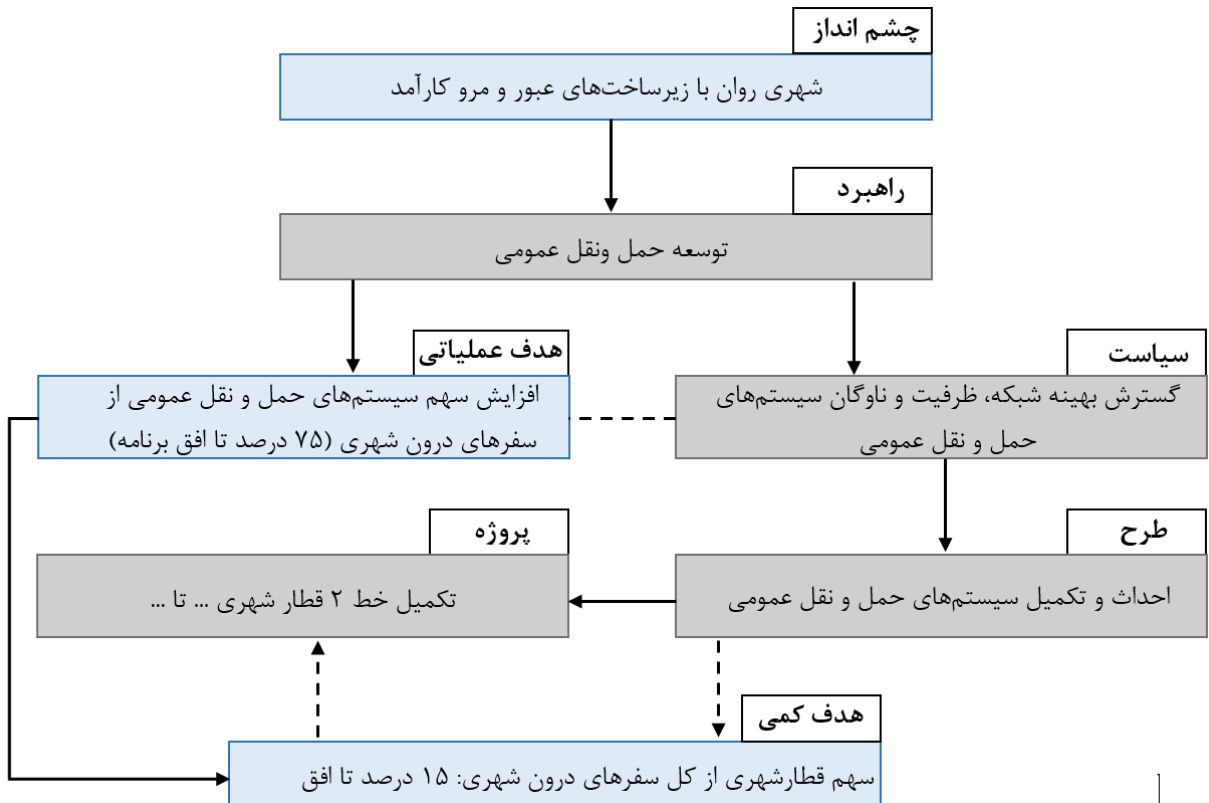
جدول ۶: پروژه‌های تعریف شده در محلات پایلوت همراه با توضیحات

پروژه‌های اجرایی (فرآیندها و نحوه دست‌یابی) در محله پایلوت خانه اصفهان	توضیحات	سازمان یا نهاد متولی
احداث مسیر دوچرخه‌سوار مجزا از معبر پیاده در خیابان نوبهار	۱۵۱۰ متر مسیر دوچرخه‌سوار مجزا (با احتساب مسیر دوچرخه‌سوار در دو طرف خیابان)	شهرداری منطقه ۸ - معاونت خدمات شهری
مناسب‌سازی پیاده‌رو خیابان نوبهار از نظر وجود رمپ	۱۰ عدد رمپ در ورودی و خروجی مسیر از محل تقاطع‌ها	شهرداری منطقه ۸ - معاونت خدمات شهری
مناسب‌سازی پیاده‌رو خیابان نوبهار از نظر احداث یا بهسازی کفپوش (ایمنی و غیرلغزندگی)	مناسب‌سازی ۱۷ متر از پیاده‌رو	شهرداری منطقه ۸ - معاونت خدمات شهری
مناسب‌سازی پیاده‌رو خیابان نوبهار از نظر مناسب بودن و وجود پل‌های ارتباطی	مناسب‌سازی ۴ عدد پل ارتباطی در پیاده‌رو	شهرداری منطقه ۸ - معاونت خدمات شهری
مناسب‌سازی پیاده‌رو خیابان نوبهار از نظر همسطح‌سازی درجه تاسیسات	همسطح‌سازی ۴ عدد درجه تاسیسات	شهرداری منطقه ۸ - معاونت خدمات شهری
ایجاد گذرگاه عابر پیاده در خیابان نوبهار	۱ عدد گذرگاه عابر پیاده	شهرداری منطقه ۸ - معاونت خدمات شهری
احداث کانیوو (جداول آبرو کانیوو) در خیابان نوبهار	احداث ۱۴۴۰ متر کانیوو	شهرداری منطقه ۸ - معاونت خدمات شهری
احداث مسیر دوچرخه‌سوار مجزا از معبر پیاده در خیابان گلستان	۱۷۱۵ متر مسیر دوچرخه‌سوار مجزا (با احتساب مسیر دوچرخه‌سوار در دو طرف خیابان)	شهرداری منطقه ۸ - معاونت خدمات شهری
مناسب‌سازی پیاده‌رو خیابان گلستان از نظر وجود رمپ	۴ عدد رمپ در ورودی و خروجی مسیر از محل تقاطع‌ها	شهرداری منطقه ۸ - معاونت خدمات شهری

تصویر ۱: نمونه نقشه مکان‌گزینی پروژه‌های شهری

نمودار ۶: نمونه درختواره اجزای برنامه برای یک پروژه در حوزه حمل و نقل و ترافیک

۱۲ - برنامه عملیاتی^۱:

برنامه عملیاتی در راستای برنامه‌ریزی راهبردی است و فرآیند انجام طرح‌ها و پروژه‌ها را به صورت دقیق پیش‌بینی و مشخص می‌نماید. برنامه عملیاتی اقدامات لازم برای رسیدن به هدف را به صورت کامل و جامع ترسیم می‌کند. در واقع می‌توان گفت که برنامه عملیاتی شامل اهداف کمی و مجموعه‌ای از طرح، پروژه و فعالیت می‌باشد که در زمان معین با بودجه تعیین شده توسط مجری مشخص، به اجرا در می‌آیند.

۱۳ - اجرا:

فرایند انجام برنامه و اجزای آن است که با منابع مالی و زمان بندی مشخصی صورت گرفته و به تولید یک محصول یا خدمت منتهی می‌گردد.

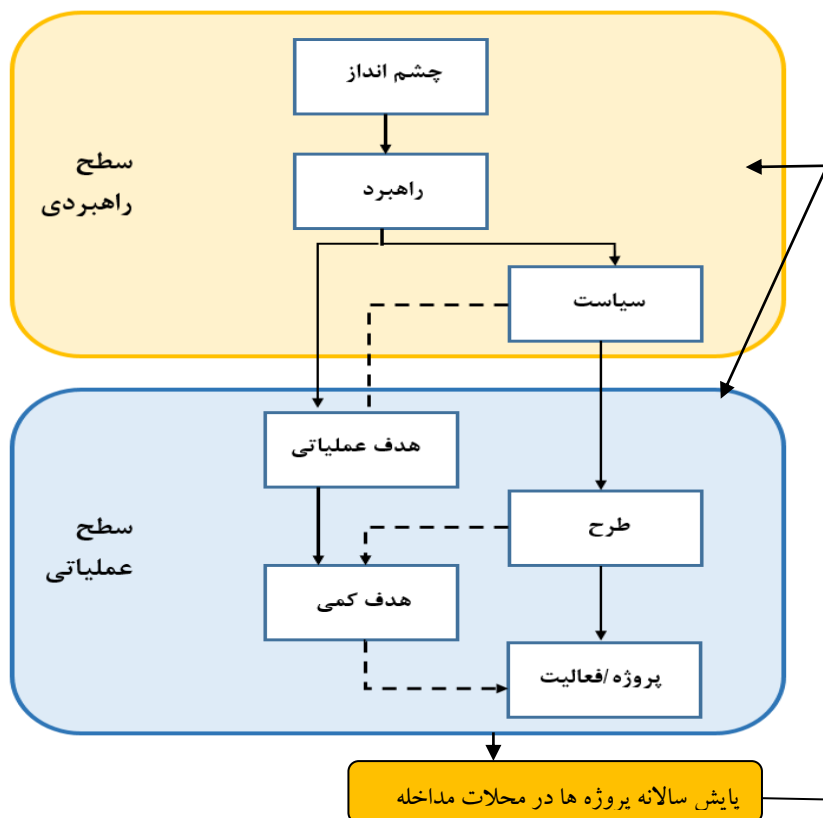
۱۴ - پایش^۲:

نظارت بر فرایند و عملکرد حاصل از اجرای برنامه در حین اجرای آن است.

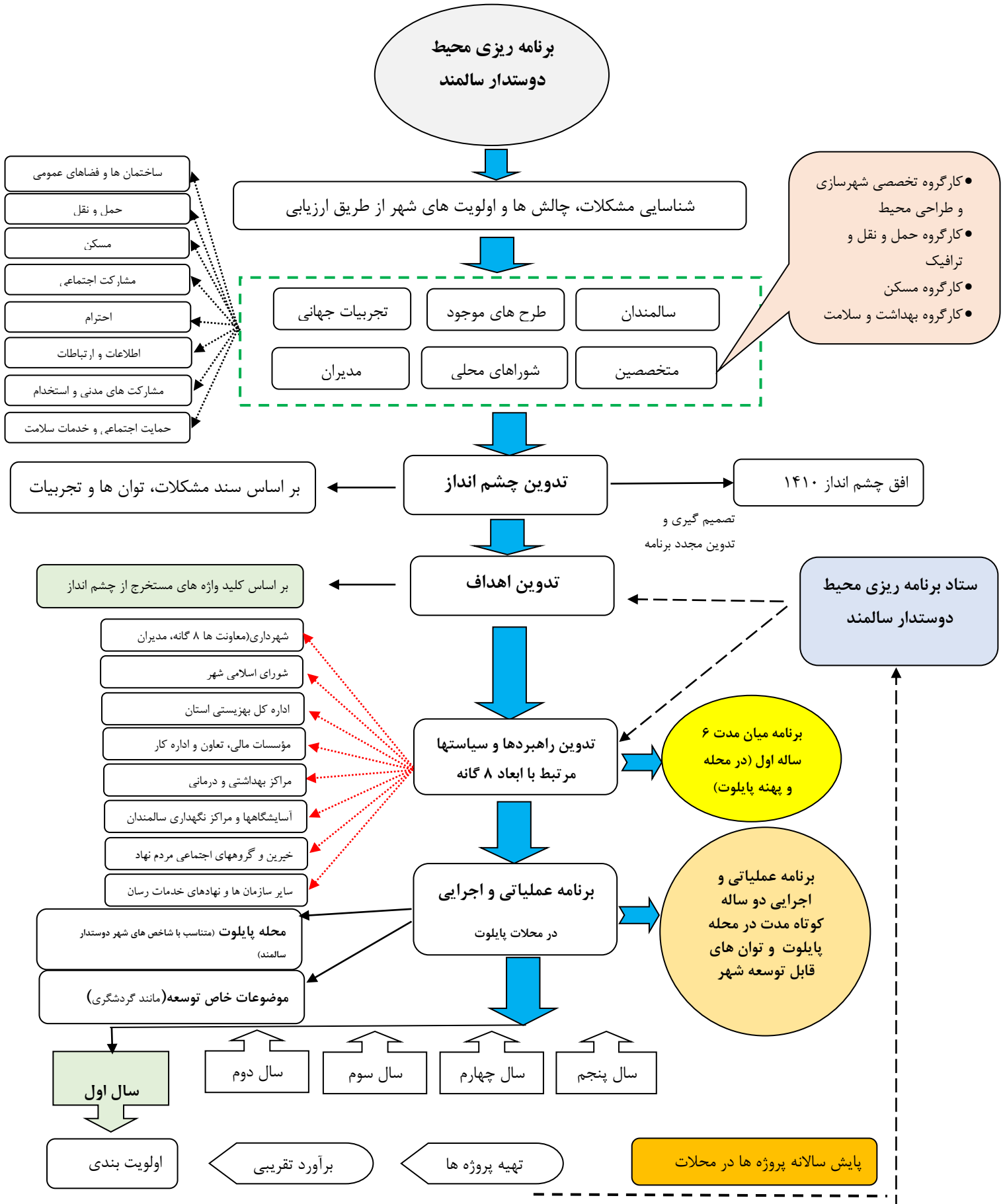
۱۵ - ارزیابی^۳:

جمع بندی نظارت‌های صورت پذیرفته بر برنامه پس از تکمیل اجرای آن‌ها است. گزارش عملکرد برنامه عملیاتی در پایان هر سال، «گزارش ارزیابی سالانه برنامه» نامیده می‌شود.

نمودار ۷: فرآیند تدوین برنامه راهبردی و عملیاتی اجرایی و نظام پایش و ارزیابی پروژه‌ها

تصویر ۲: فرآیند مطالعات و برنامه ریزی محیط دوستدار سالمند

بخش سوم:

شاخص‌های برنامه ریزی شهر دوستدار سالمند در ایران

شاخص‌های برنامه ریزی شهر دوستدار سالمند برای افراد و گروه‌هایی که علاقه مند هستند شهر خود را به محیط دوستدار سالمند تبدیل کنند در منابع مختلفی از جمله سازمان جهانی بهداشت تدوین و ارائه شده است. به منظور اینکه شاخص‌های چک لیست مؤثر باشد، افراد سالمند باید به عنوان شرکای پروژه به طور کامل درگیر شوند. زیرا در ارزیابی نقاط قوت و نواقص یک شهر، افراد مسن می‌توانند به خوبی شرح دهند که چگونه ویژگی‌های این شاخص‌ها با تجربه خود از خصوصیات و نقاط مثبت شهر مطابقت دارد. به طور کلی آن‌ها باید در پیشنهاد تغییرات، اجرا و نظارت پروژه نقش داشته باشند، تا بهترین نتیجه برای ایجاد شهر دوستدار سالمند حاصل شود. شاخص‌های پیشنهادی و به کار گرفته شده در ارزیابی و برنامه‌ریزی شهر دوستدار سالمند جمع‌آوری و ارائه داده شده است.

شاخص های مرتبط با ابعاد شهر دوستدار سالمند و سازمان های متولی:

الف) - ویژگی های محیطی:

ابعاد	شاخص ها	سازمان متولی
ساختمان ها و فضاهای بیرونی	دسترسی به فضاهای عمومی و باز با محیطی دلپذیر و تمیز با فضاهای سبز (میدانها، مراکز شهری، پارکها و فضاهای سبز).	شهرداریها، معاونت خدمات شهری
	طراحی مطلوب دسترسی به ساختمانهای عمومی و تجاری سازگار با سالمندان (پله ها و رمپ های عریض برای دسترسی با صندلی چرخدار، دستگیره کمکی در کنار پلهها، درهای تاشو یا کشویی، فضای استراحت در داخل ساختمانها، آسانسورها مناسب برای دسترسی به طبقات، ایمنی رمپها در همه شرایط آب و هوایی برای سهولت دسترسی سالمندان).	شهرداریها، معاونت شهرسازی و معماری، سازمان نظام مهندسی
	دسترسی سالمندان به پیادهروهایی مناسب با شرایط جسمی آنها (عدم شکسته شدن کف فرش پیادهروها، فضای کافی پیادهروها برای صندلیهای چرخدار و اسکوتر، وجود رمپ با شیب و عرض مناسب، روشنایی مطلوب پیادهروها و...).	شهرداریها، معاونت عمران شهری، سازمان نظام مهندسی
	خیابانهایی ایمن برای سالمندان با روشنایی کافی و نظارت پلیس (ایمنی برای گذر از عرض خیابان، رعایت حقوق عابران سالمند در خیابان، داشتن زمان کافی برای عبور، استفاده از چراغ قرمز مخصوص افراد دارای محدودیت و...).	شهرداریها، معاونت خدمات شهری، پلیس راهنمایی و رانندگی، نیروی انتظامی
	طراحی مطلوب و مطابق استاندارد ساختمانهای عمومی (وجود پیشخوانهای دارای ابعاد مناسب برای سالمندان، وجود اتاق های انتظار یا مکان استراحت کافی، پلهها و رمپهای عریض، آسانسورهای مناسب، درهای تاشو یا کشویی، استفاده از آسانسور برای دسترسی به طبقات و...).	شهرداریها، معاونت شهرسازی و معماری، سازمان نظام مهندسی
	امکان دسترسی به امکانات عمومی بدون مانع و مطابق با استانداردها (سرویسهای بهداشتی مناسب در پارکها و در نزدیکی محل زندگی سالمندان، مکانهای مکث و استراحت در فضای باز، نیمکتهای مناسب سالمندان، روشنایی و...).	شهرداریها، معاونت خدمات شهری
	استفاده از مسیرهای ایمن و بی خطر برای دسترسی به امکانات تفریحی و خرده فروشیها	شهرداریها، معاونت خدمات شهری
حمل و نقل	دسترسی به انواع خدمات حملونقل عمومی شامل اتوبوس، متروها، تاکسی و غیره، مقرون به صرفه باشد (در ساعات مختلف شبانه روز و در فصول مختلف سال).	شهرداریها، معاونت حمل و نقل و ترافیک، سازمان اتوبوسرانی، سازمان قطار شهری، سازمان تاکسیرانی
	استانداردسازی ایستگاههای حملونقل عمومی (اتوبوس، تاکسی و مترو) از نظر راحتی، آسایش، ایمنی (علائم مشخص، بزرگ و خوانا، دسترسی به ایستگاهها به صورت پیوسته و بدون مانع، استفاده از خدمات نوین برای سوار و پیاده شدن).	شهرداریها، معاونت خدمات شهری، معاونت حمل و نقل و ترافیک
	دسترسی مناسب به حملونقل عمومی از محل سکونت در فاصله پیاده روی ۵۰۰ متر باشد.	شهرداریها، معاونت شهرسازی و معماری، معاونت حمل و نقل و ترافیک
	در نظر گرفتن مسیر مخصوص عبور دوچرخه، پیادهروی، افزایش عرض پیادهروها	شهرداریها، معاونت خدمات شهری
	استانداردسازی و امکان دسترسی به فضای داخل سرویس حملونقل عمومی، نیمه عمومی و خصوصی (درب ورودی، گرمایش و سرمایش، راحتی صندلیها، عرض راهرو اتوبوس و ...)	شهرداریها، معاونت حمل و نقل و ترافیک

ابعاد	شاخص ها	سازمان متولی
	نصب و راه اندازی تایمر عبور عابر پیاده در تقاطع‌های مهم برای عبور سالمندان از خیابان‌ها و همچنین بهبود علائم در تقاطع‌های بزرگ و بررسی استفاده از نشانگرهایی که با LED کار می‌کنند.	شهرداری‌ها، معاونت خدمات شهری
	استانداردسازی پیاده‌روها، جنس و نوع رمپ‌ها متناسب با ویلچرهای افراد ناتوان.	شهرداری‌ها، معاونت شهرسازی و معماری، معاونت خدمات شهری
	ایجاد دید به نشانه‌ها و مکان‌های عمومی و دید مطلوب به خیابان‌ها.	شهرداری‌ها، معاونت شهرسازی و معماری، سازمان نظام مهندسی
	وجود علائم هشداردهنده و اعلان‌های صوتی جهت راهنمایی و کمک به معلولین و سالمندان کم بینا و کم شنوا.	شهرداری‌ها، اداره کل بهزیستی
	طراحی مناسب چراغ‌های راهنمایی، نیمکت‌ها و علائم، ساخت وسایل حمل‌ونقل متناسب با استانداردها و مقیاس انسانی.	شهرداری‌ها، معاونت خدمات شهری، پلیس راهنمایی و رانندگی
	ایمنی و امنیت حمل‌ونقل عمومی (وجود جایگاه ویژه سالمندان در اتوبوس و مترو، احساس امنیت از نبود جرم در استفاده از مترو و اتوبوس).	شهرداری‌ها، معاونت حمل و نقل و ترافیک
	ایمنی و آسوده خا طری افراد سالمند در خیابان‌ها در هنگام رانندگی به ویژه در محلات شهری (نشانه‌گذاری خوانا و مشخص علائم راهنمایی و رانندگی و نام خیابان‌ها و کوچه‌ها، وجود پارکینگ کافی و مناسب، برف‌روبی و حذف انواع لغزندگی‌ها از سطح خیابان‌ها).	شهرداری‌ها، معاونت خدمات شهری
	پایانه های حمل و نقل: محل استقرار پارکینگ‌ها باید تا حد امکان نزدیک به ترمینال مسافری باشد تا فاصله پیاده روی به حداقل برساند. بهره گیری از پیاده روی متحرک (نوار نقاله یا شیب دار) برای فواصل پیاده روی طولانی پیشنهاد می شود.	شهرداری‌ها، معاونت شهرسازی و معماری، سازمان نظام مهندسی
	مسکن مقرون به صرفه، با کیفیت و ایمنی مناسب سالمندان.	وزارت راه و شهرسازی، شهرداری‌ها، معاونت شهرسازی و معماری، سازمان نظام مهندسی
	مسکن	طراحی و مناسب‌سازی مسکن جهت بهبود کیفیت زندگی سالمندان با در نظر گرفتن استانداردهای مناسب (پارکینگ مناسب، ورودی بدون پله و عرض مناسب ورودی، وجود رمپ‌های ساده برای استفاده از صندلی‌های چرخدار یا واکر و میله دستگیره در مسیر راهروها، استفاده از آسانسور مناسب در آپارتمان‌ها، درب‌های عریض‌تر، میله کمکی در سرویس بهداشتی و حمام مناسب‌سازی شده و...).
استفاده متنوع از گونه‌های مسکن در واحدهای همسایگی برای بالا بردن قدرت انتخاب گزینه‌های مختلف مسکن برای سالمندان و حفظ شبکه اجتماعی واحدهای همسایگی (اجاره‌ای، شخصی، تعاونی، بلندمرتبه، آپارتمان، خانه مستقل، ارزان قیمت و...).		شهرداری‌ها، معاونت شهرسازی و معماری، سازمان نظام مهندسی
در دسترس بودن فضاهای باز و خدمات روزانه مورد نیاز سالمندان در محله برای رفع نیاز روزانه، استراحت و گذران وقت سالمندان با هموعان خود (فضاهای سبز، مراکز خرید، نانوایی، سوپرمارکت، خدمات تعمیر منازل، خشکشویی، کتابخانه و...).		شهرداری‌ها، معاونت خدمات شهری
سازگاری مسکن سالمندان با فعالیت‌های روزمره آن‌ها (شستشو، پخت و پز، پیاده‌روی)		اداره کل بهزیستی
وجود مراکز مهم و ضروری مورد نیاز سالمندان در مجاورت سکونتگاه‌ها (داروخانه‌ها، مراکز پزشکی و...).		شهرداری‌ها، معاونت شهرسازی و معماری

(ب) - ویژگی های اجتماعی و فرهنگی:

ابعاد	شاخص ها	سازمان متولی
مشارکت اجتماعی	استفاده از محیط‌های مناسب دوچرخه‌سواری و یا ورزش‌های همگانی در اطراف محله‌ها برای برقراری ارتباط با سایر نسل‌ها.	شهرداری‌ها، معاونت خدمات شهری
	وجود فرصت‌های تفریحی برای سالمندان (از جمله بازی‌ها، هنرها، صنایع‌دستی، باغبانی، خدمات کتابخانه‌ای و...).	اداره کل بهزیستی، شهرداری‌ها، معاونت فرهنگی و اجتماعی
	وجود مراکز مذهبی و در دسترس برای انجام فعالیت‌های اعتقادی و گردهمایی سالمندان.	شهرداری‌ها، معاونت فرهنگی و اجتماعی
	وجود فرصت‌های شرکت در فعالیت‌های ارتقاء بهزیستی جسمی سالمندان (از جمله کوه‌پیمایی، پیاده‌روی، ورزش و غیره).	اداره کل بهزیستی، اداره کل ورزش و جوانان، شهرداری‌ها، معاونت فرهنگی و اجتماعی، سازمان ورزش شهرداری
	وجود فرصت‌های شرکت در فعالیت‌های ارتقاء سلامت ذهنی سالمندان (مشاوره، حضور سالمندان در اجتماع، افزایش امید به زندگی، کاهش استرس، کاهش احساس تنهایی و...).	اداره کل بهزیستی، دانشگاه علوم پزشکی
مشارکت اجتماعی	دسترسی مناسب به فعالیت‌های مقرون به صرفه در زمینه‌های اجتماعی، مذهبی و فرهنگی (دوره‌های آموزش‌های رایگان، سفرهای مذهبی و تفریحی، خدمات بهداشت و درمان و...).	اداره کل بهزیستی، سازمان‌های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان
	فعالیت و مشارکت اجتماعی باید در مراکزی برگزار شود که: فضای عمومی آن مرکز (ورودی‌ها، راهروها، سرویس بهداشتی و پارکینگ) طبق شرایط سالمندان قابل دسترس باشند. چیدمان مبلمان در اتاق‌ها به گونه‌ای باشد که امکان تردد صندلی چرخدار، عصا و واکر در میان آن‌ها به آسانی فراهم شود. تابلوهای راهنما و اطلاع‌رسانی در مکان برگزاری فعالیت نصب شود و همچنین از علائم تصویری در تابلوهای راهنما استفاده شود.	اداره کل بهزیستی، شهرداری‌ها، معاونت فرهنگی و اجتماعی، سازمان‌های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان
	امکان انجام فعالیت‌های داوطلبانه برای سالمندان در محله (مشارکت در امور خیریه، نظرخواهی از آن‌ها در مسائل مهم محله، حفاظت محیط زیست و...).	اداره کل بهزیستی، سازمان‌های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان
مشارکت مدنی و اشتغال	ایجاد سازمان‌هایی به رهبری سالمندان برای ارتقاء مشارکت آن‌ها در امور (فرصت‌های مشارکت سالمندان در دستگاه‌های تصمیم‌گیری مانند شوراهای شهر، کارگروه‌ها و کمیسیون‌های شهرداری و سایر نهادهای مرتبط).	اداره کل بهزیستی، شهرداری‌ها، معاونت فرهنگی و اجتماعی، سازمان‌های مردم نهاد (NGO های) فعال در زمینه سالمندان
	ایجاد پایگاه اطلاعاتی در مورد فرصت‌های شغلی مناسب سالمندان (مطابق با شرایط جسمی و روانی سالمندان).	اداره کل بهزیستی، شهرداری‌ها، معاونت فرهنگی و اجتماعی
	فراهم آوردن زمینه‌های شغلی و داشتن پول و درآمد کافی برای تأمین هزینه‌های روزانه فرد سالمند و افراد تحت تکفل.	اداره کل بهزیستی، شهرداری‌ها، معاونت فرهنگی و اجتماعی، سازمان‌های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان
احترام و پذیرش در جامعه	احترام به سالمندان از طرف جامعه (در محله سکونت، در حمل و نقل عمومی، پاسخ سریع اورژانس، آتش‌نشانی، پلیس و آژانس‌های شهری و...).	اداره کل بهزیستی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان‌های تبلیغاتی و صدا و سیما، سازمان‌های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان

ابعاد	شاخص ها	سازمان متولی
	اعتماد سالمندان به جامعه و عدم سوء استفاده از افراد مسن در جامعه (فعالیت‌های مالی، اداری حقوق فردی و اجتماعی و ...).	اداره کل بهزیستی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان های تبلیغاتی و صدا و سیما
	عدم احساس انزوا یا تنهایی سالمندان در خانه و محله خود (ارتباط مناسب با اقوام، دوستان و همسایگان).	اداره کل بهزیستی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان های تبلیغاتی و صدا و سیما، سازمان های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان
	وجود فرصتهایی برای تعامل میان نسل‌ها و استفاده تجربیات سالمندان در زمینه‌های مختلف در مدارس، مراکز سالمندی، مساجد، (آموزشی، شغلی، روابط اجتماعی، خلاقیت‌ها و فعالیت‌های هنری و سایر فعالیت‌های تجربه‌اندوزی).	اداره کل بهزیستی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان های تبلیغاتی و صدا و سیما، سازمان های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان
	وجود شبکه‌های اجتماعی (NGOها) در محله، جهت مشارکت و عضویت سالمندان (شامل گروه‌های خویشاوندی، گروه‌های تفریحی، گروه‌های مذهبی، مراکز اجتماعی و انجمن‌ها، گروه‌های دوستدار محیط و ...)	سازمان های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان
	امکان انجام فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی برای جمعیت‌های متنوع و به صورت مشترک (آموزش، بازی و سرگرمی، مراسمات و ...)	اداره کل بهزیستی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان های تبلیغاتی، صدا و سیما، سازمان های مردم نهاد (NGOهای) فعال در حوزه سالمندان

(ت) - ویژگی های خدمات شهری:

ابعاد	شاخص ها	سازمان متولی
فناوری اطلاعات و ارتباطات	استفاده از تابلوهای تبلیغاتی، بنرها، بلیبوردها با فونت و رنگ و محل مناسب بانظم مطلوب.	شهرداریها، معاونت حمل و نقل و ترافیک، مدیریت زیباسازی شهری
	دسترسی به اطلاعات مسیر و فضاهای مناسب برای سالمندان با استفاده از تلفن همراه.	مخابرات و مدیریت اطلاعات و ارتباطات، پلیس راهنمایی و رانندگی،
	استفاده از شبکه های اطلاعاتی مانند اینترنت و شبکه های اجتماعی برای ارتباط با خانواده و دوستان، خرید محصولات، پرداخت هزینه خدمات.	اداره کل اطلاعات و ارتباطات، اداره کل بهزیستی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی
	تولید و ترویج اطلاعات مورد علاقه سالمندان در رسانه های جدید و سنتی.	اداره کل بهزیستی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان های تبلیغاتی، صدا و سیما،
	دسترسی مناسب به اطلاعات در ارتباط با خدمات درمانی و پشتیبانی سلامتی در صوت نیاز (مانند اطلاعات مربوط به بیماری و گزینه های مراقبت در منزل، مراکز ارائه کننده خدمات و ...).	دانشکده علوم پزشکی (معاونت بهداشت)، اداره کل بهزیستی
	دسترسی مناسب به اطلاعات مرتبط با فعالیت های ضروری هنگام مخاطرات طبیعی و مصنوعی (نظیر سیل، گرما یا سرمای شدید، آتش سوزی، قطع برق).	اداره کل بهزیستی، سازمان مدیریت بحران
	اطلاع از فعالیت های مورد نیاز هنگام بروز حوادث اورژانسی برای خود یا دیگران (نظیر حمله قلبی، سکته مغزی یا دچار آسیب دیدگی شده اند).	دانشکده علوم پزشکی (معاونت بهداشت)، اداره کل بهزیستی
	دریافت اطلاعات درباره آگاهی از رویدادهای روزانه و هفتگی شهری (نمایشگاه ها، جشنواره ها، ارائه خدمات مخصوص سالمندان، برنامه های عمومی کانون بازنشستگان و ...).	اداره کل بهزیستی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان های تبلیغاتی و صدا و سیما، سازمان های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان
	دسترسی به رایانه و اینترنت، روزنامه و مجلات، رادیو، تلویزیون و ... (اطلاع از وضعیت جامعه، شناخت محیط پیرامون، ارتباط با وابستگان، دریافت اطلاعات پزشکی، دریافت اطلاعات کافی و به روز از برنامه های عمومی کانون بازنشستگان و ...).	اداره کل بهزیستی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان های تبلیغاتی و صدا و سیما، سازمان های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان
	حمایت اجتماعی و خدمات سلامت	طیف گسترده ای از خدمات بهداشتی در دسترس و مقرون به صرفه.
در مراکز درمانی تمامی فضاهای تردد، دسترسی ها و راه های خروجی باید قابل دسترس باشند.		شهرداریها، معاونت خدمات شهری
ایجاد مراکز خدمات مشاوره در مکان های مناسب با سالمندان.		دانشکده علوم پزشکی (معاونت بهداشت)، اداره کل بهزیستی، شهرداریها، معاونت خدمات شهری
در دسترس بودن خدمات مراقبت از سالمندان در منزل خصوصی (خدمات آرامش بخشی، مراقبت، درمان، آمادگی جسمانی).		دانشکده علوم پزشکی (معاونت بهداشت)، اداره کل بهزیستی، سازمان های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان

سازمان متولی	شاخص ها	ابعاد
دانشکده علوم پزشکی (معاونت بهداشت)، اداره کل بهزیستی، سازمان های مردم نهاد (NGO های) فعال در حوزه سالمندان	ارائه خدمات مراقبت از سالمندان در مراکز بهداشتی - درمانی مرکز محله (بهداشت دهان و دندان، چشم پزشکی، فعالیت های پیشگیرانه مانند تزریق واکسن آنفولانزا، سنجش فشار خون یا قند خون، فیزیوتراپی و طب فیزیکی، روانشناسی، روان پزشکی، مشاوره تغذیه و...).	
دانشکده علوم پزشکی (معاونت بهداشت)، اداره کل بهزیستی، شهرداری ها، معاونت شهرسازی و معماری	مکانیابی مناسب مراکز اورژانسی و فوریتی در راستای کمک کردن به سالمندان در کمترین زمان ممکن.	
دانشکده علوم پزشکی (معاونت بهداشت)، اداره کل بهزیستی	داشتن بیمه سلامت در راستای کاهش هزینه های سلامت جسمی و ذهنی سالمندان.	

Providing Instructions of Local Strategic Pattern of Age- Friendly City in Iran